

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

Autorská kniha
básnická sbírka pro dospívající čtenáře

Diplomová práce

Vedoucí práce:
akad. soch. Tomáš Chorý, ArtD.

Vypracovala:
Bc. Ludmila Sližová

Olomouc 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a za použití uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Toto je doprovodný text k praktické diplomové práci.

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce akad. soch. Tomáš Chorému, ArtD. za ochotnou komunikaci, konzultace, a především za důvěru. Děkuji sobě, protože beze mě by tato práce nevznikla. Děkuji své rodině a Josefovi úplně za všechno.

Obsah

1	ÚVOD	6
2	TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1	POEZIE	7
2.1.1	Vymezení pojmu poezie	7
2.2	VYMEZENÍ POJMU LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	9
2.3	CHARAKTERISTIKA POEZIE PRO DĚTI A MLÁDEŽ	10
2.3.1	<i>Dospívající čtenář</i>	10
2.4	KVALITA VE VÝUCE POEZIE	12
2.5	KVALITA INTENCIONÁLNÍ BÁSNICKÉ PRODUKCE PRO MLÁDEŽ	15
2.6	<i>HANUŠ HACHENBURG (HH)</i>	16
	HNED VEDLE BÍLÁ BARVA MRÁČKŮ	16
	BIG BEAT A ARITMETIKA ANEB KOSTKOVANÝ IDEÁLY (1967)	21
	NAHEJ V TRNÍ (1985)	25
2.7	AUTORSKÁ KNIHA	28
2.7.1	<i>Sbírký MUO</i>	28
3	PRAKTICKÁ ČÁST	35
3.1	BUDOVÁNÍ VZTAHU K POEZII	35
3.2	PROCES TVORBY	36
3.2.1	<i>Hledání otázek</i>	36
3.2.2	<i>Hledání odpovědí</i>	37
3.3	ARTEFAKT	38
3.3.1	<i>Textová rovina</i>	38
3.3.2	<i>Jazyková rovina</i>	41
3.3.3	<i>Tematická rovina</i>	43
3.3.4	<i>Vizuální rovina</i>	49
4	FOTODOKUMENTACE HOTOVÉ SBÍRKY	56
5	DIDAKTICKÁ ČÁST – NEOBYČEJNÉ KNIHY	63
5.1	VÝTVARNÁ ŘADA „NEOBYČEJNÉ KNIHY“	63
5.1.1	<i>RVP zařazení</i>	63
	NEOBYČEJNÉ KNIHY	63
5.2	POČÁTEČNÍ MYŠLENKA	65
5.3	MATERIÁL	65
5.4	PRŮBĚH HODIN	67
5.5	ZÁVĚREČNÁ REFLEXE	75
5.6	ORGANIZACE VÝSTAVY – NEREALIZOVANÁ ČÁST	76
5.7	NÁMĚTY PRO DALŠÍ PRÁCI S TEMATIKOU AUTORSKÉ KNIHY	76
6	ZÁVĚR	77
7	SEZNAM KNIŽNÍCH ZDROJŮ	78
8	SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	79
9	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
10	ANOTACE	84

1 Úvod

Cílem této práce je osvětlit aktuální problematiku poezie pro mládež a vztahu ke knize jako k artefaktu, zejména prostřednictvím praktického výstupu, jímž je autorská sbírka básní, vybraných a napsaných pro recipienty od dvanácti až třinácti let s důrazem na harmonii literární a výtvarné složky. Sbírka nese název Už fakt uť a jejím posláním je hledání úlevy (od bolesti, strachu, psychického napětí atd.) Vznikla z popudu zaplnit oblast literatury pro mládež v oblasti poezie, jež se při průzkumu jevila jako minimálně obsažena relevantními tituly.

Teoretická část se zabývá oblastí literatury pro děti a mládež, která se po bližším přezkoumání jeví nedostatečně podepřená jak vědeckými zdroji, tak kvalitou samotné literární produkce (včetně vizuálního zpracování). Jedná se o poezii pro děti a mládež se zaměřením na období apoetického věku, kdy dítě postupně přestává být dítětem, tudíž se přirozeně mění i jeho přístup k četbě a obecně k užívání a chápání jazyka jako komunikačního prostředku. V první části ze tří se práce orientuje na teoretický rámec poezie pro mládež s oporou v několika málo českých publikacích, které k tomuto tématu vznikly.

Je zde rovněž zahrnuta osobnost dospívajícího čtenáře z hlediska vývojové psychologie, problematiky narativu a lingvistického obsahu poetických textů pro mládež. V závěru teoretické části se nachází specifické české a zahraniční tituly – srovnání jejich obsahové i vizuální stránky. Poslední kapitola pojednává o autorské knize jako uměleckém artefaktu, jež může posloužit při výuce jako koncept pro budování vztahu k jazyku a k materiálu ad. Na závěr jsou zmíněny sbírky autorské knihy MUO a výstava Fenomén ateliér ...

Druhá, praktická část, je zaměřena na popis tvorby autorské knihy –. Soustředuje se na osobní zkušenost z procesu tvoření od počátečního vytváření koncepce až po praktickou uměleckou činnost – tvůrčí psaní, tvorba ilustrací, výsledný vizuál knihy.

Poslední sekce – didaktická část – popisuje krátký výtvarný projekt, který byl realizován při pedagogické praxi na prvním stupni ZŠ. Zaměřuje se na recyklaci/přetváření starých nepotřebných knih na umělecké dílo – autorskou knihu. Metodika je pomyslným úvodem pro další práci s tématem dětské autorské knihy.

2 Teoretická část

2.1 Poezie

V této práci se nebudeme hlouběji zabývat historickým vývojem básnictví, ale zaměříme se na pedagogickou stránku problematiky, jelikož (kromě dalších faktorů) právě fokus tvůrců školních metodik, čítanek a osnov na dějiny literatury, na úkor působení poetických textů na člověka negativně ovlivnil současný stav recepce poezie u dospívajících čtenářů.

poesie (z řeck. *poesis* = tvorba),

[po-ezi-], **poezie**, -e ž. (z fr. div. řec.) **1.** (zast. kniž. též *poesis* [-zis] neskl. Jir.) slovesné umění, zejm. básnická tvorba veršovaná; básnické výtvoř; *básnictví*¹

Termín *poezie* je v následujících kapitolách hojně skloňován. Vzhledem k faktu, že nemá pouze jednu ustálenou definici, na které by se odborníci shodli a její význam se v průběhu věků stále mění různými kontexty, je nezbytné pokusit se v úvodu alespoň vymezit, čím vším poezie může nebo nemůže být.

2.1.1 Vymezení pojmu poezie

Slovník literárních pojmů definuje poezii jako „literární druh vyznačující se volnou, zejména jazykovou imaginací ve formě verše, ... poezie oproti próze silněji zdůrazňuje tzv. **neobyčejnost řeči** zejména tím, že aktualizuje fónickou, morfologickou a lexikální rovinu jazyka,“² přičemž ani takto obecné pojetí nemusí být v praxi závazné. Úhly pohledu můžeme pozorovat i v souvislosti se zaměřením odborníka, který tuto problematiku sleduje. Jinak bude nahlížet literární vědec, jinak teoretik umění a jinak bude poezii definovat tvůrce (spisovatel, výtvarný umělec atd.).

Poezie se mimo jiné vyznačuje tím, že není prózou. I když i nad tímto faktem by se dalo polemizovat, vezmeme-li v potaz básně v próze a další okrajové žánry a formy. Jeden

¹ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český, 2011 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

² PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1

z hlavních rozdílů mezi poezií a prózou byl původně v oblasti percepce a recepce. Poezie na rozdíl od prózy, kterou čtenář neměl číst nahlas, byla původně určena k přednesu a sluchovému vnímání. Tato forma směřuje k „zvukové nebo významové ekvivalenci samostatně ohraničených částí, jež zpřítomňují celek v jediném zážitku. Proto se v novověku postupně prosadila těsná vazba s lyrikou.“³

Dnes se poezie člení na lyriku, veršovanou epiku (epos) a na žánry lyrickoepické (balada, romance, básnická povídka), dále ji můžeme dělit podle obsahu na duchovní/světskou, folklorní/umělou. Toto rozdělení se třídí na pomezí útvary, jež jsou spolu s předchozími zahrnuty pod pojem poezie. V současné době se názor na obsah tohoto pojmu různí, jak už bylo zmíněno výše, zejména dle oblasti přístupu. V širším měřítku je poezie brána jako koncept, jehož cílem „nějakým“ způsobem „něco“ vyjádřit. Vedou se spekulace nad *vizuální poezií*, *zvukovou poezií* (atd.) a jejich *poetičností* a vyvstává otázka, jestli musí být poezie zprostředkována pouze *jazykem*.

„Básnictví jako jedno z umění liší se od malířství, hudby atd. svým materiálem, jehož meze nemůže překročit a z kterého čerpá své osobité vývojové možnosti. Již Lessing v svém „Laokoontu“ (1766) odhalil vzájemné ohraničení umění povahou materiálu; v duchu své doby vykládal toto omezení jako příkaz pro umělce, kdežto skutečný vývoj umění ukazuje, že každé umění se občas snaží překročit své meze připodobňujíc se umění jinému — meze však jsou nepřekročitelné, nikoli de iure, ale de facto, poněvadž materiál se nemůže vzdát své povahy.“ (Jan Mukařovský, 1941)⁴

Jednotlivé oblasti umění se pravděpodobně nikdy nepřestanou překrývat a prolínat. Poezie, i přes rozvolnění/rozšíření významu tohoto pojmu do různých oblastí umění, ve své jazykové podobě stále existuje, tudíž nedošlo k rozvolnění úplnému, jež (viz citace výše) ani není možné.

My se v této práci budeme držet premisy, že poezie je všechno, co bylo jako *poezie* označeno autorem či kompetentním odborníkem, přičemž je na výběru každého (učitele), jaké konkrétní dílo bude konzumovat (učit). Podobně je na recipientovi, aby rozhodl, jestli toto dílo považuje za *poezii* či nikoliv.

³ tamtéž

⁴ MUKAŘOVSKÝ, Jan. Mezi poesí a výtvarnictvím. *Slovo a slovesnost* [online]. 1941, 7(1), 1-16 [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=368>

2.2 Vymezení pojmu Literatura pro děti a mládež

Poezie pro děti a mládež patří do široké oblasti **literatury pro děti a mládež (LDM)**, která se v evropském kontextu začala jako literární žánr rozvíjet v průběhu 20. století.

. Abychom mohli přejít k poezii, je vhodné si nejprve položit otázku, čím se literatura pro děti liší od literatury pro dospělého čtenáře a kde vůbec leží hranice mezi těmito žánry. Zde je příhodné zmínit dva pojmy: literatura **intencionální** (dílo je určováno vnějšími atributy a adresováno tvůrci) a **neintencionální** (veškerá četba dětí a mládeže, kterou si LDM přisvojila).⁵

V úvodu knihy *Encyclopedia of Children's Literature* (1996) se nachází snaha o vymezení tohoto žánru nejen z hlediska problematického názvosloví. Vychází z myšlenky, že LDM by měla být něčím specifickým, jelikož se snaží o propojení s určitým typem čtenáře – s dítětem. Teoretici a kritici údajně předpokládají, že termín *dětská* a termín *literatura* na sobě nemusí být vždy závislé. F. J. Harvey Darton upozorňuje na rozkol mezi *didaktickou literaturou pro děti* a *dětskou literaturou*, jež nás přivádí k rozlišnému působení na recipienta. V souvislosti s předchozím se můžeme ptát, jestli je naším cílem zejména didaktické/výchovné posláním nebo snaha o promlouvání ke čtenáři skrze spontánní zábavu a nadšení z textu (?). Mohli bychom tedy LDM označit za oblast, která je jednoduše *dobrá* pro děti a ovlivňuje je více nebo lépe než literatura pro dospělého čtenáře (?).⁶

V kapitolách níže se pokusíme o charakteristiku obou rovin problematiky (se zaměřením na poezii) – nahlédneme do současného stavu výuky a rovněž zmíníme tituly – básnické sbírky – jež jsou přímo určeny čtenáři dospívajícímu, aby bylo možné zmapovat situaci, ve které se nyní poezie pro mládež nachází.

⁵ ČEŇKOVÁ, Jana, Naděžda SIEGLOVÁ a Kateřina DEJMALOVÁ. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 807367095X.

str. 11-12

⁶ RAY, Scheila a Peter HUNT, ed. *International companion encyclopedia of children's literature*. London: Routledge, 1996c, xv, 923 s. ISBN 0415088569. str. 18-27, přeloženo z anglického originálu.

2.3 Charakteristika poezie pro děti a mládež

Poezii můžeme společně s pohádkou zařadit mezi základní žánry dětské četby. Sehrává významnou roli zejména u čtenářů předškolního a počátku mladšího školního věku, neboť koresponduje s jejich recepčními a ontogenetickými předpoklady – přítomnost lyrického subjektu, nesyžetová kompozice, implicitní obraznost (metaforická pojmenování), jazyková aktualizace (rytmická organizace verše). Přibližně v 9 až 10 letech nastává u dětského vnímatele proměna recepčního aktu. sílí u něho pragmatické, pojmové a racionální chápání básnického vyjádření a převládá u něho orientace na text poskytující věcnou informaci.

Čtenář tedy začíná v textu hledat srozumitelný obsah, přestává se soustředit na jeho tvar a pozbývá schopnost obrazné analýzy. Tento přístup si povětšinou uchová až do dospělosti.⁷

2.3.1 Dospívající čtenář

Právě na přerod dítěte v dospívajícího (čtenáře) se zaměříme blíže. Podle výzkumů (viz **Kvalita ve výuce poezie****Kvalita ve výuce poezie**) není jednoznačné, že „apoetičnost“ čtenáře musí být jednoznačnou překážkou budování vztahu k poezii („poetičnosti“). Pokusíme se dále adolescenta charakterizovat:

2.3.1.1 Vývojová specifika

V období adolescence dochází k proměně dítěte na dospělého člověka. Je to období, kdy dochází k přehodnocování a hledání, kdy se jedinec snaží zvládnout komplexní proměnu osobnosti. Začíná nástupem puberty, jež je charakteristická zejména tělesnými změnami, spuštěnými **zvýšenou produkcí pohlavních hormonů**. Kromě těchto prudkých nápadných změn dochází ke změně požadavků společnosti, které jsou na adolescenta kladeny. S tím souvisí vyšší míra stresu, což se může mimo jiné projevit v podobě úzkostí a odmítání dospělosti.⁸

⁷ TOMAN, J. Konstanty a proměny moderní české poezie pro děti. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2008. str. 5

⁸ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6. str. 414

V závislosti na tělesných změnách roste subjektivní význam zevnějšku a s tím spojený nárůst pochybností o svém zjevu. Adolescent má potřebu se líbit a je pro to schopen vyvinout značné úsilí.⁹

Zásadní formující vliv na adolescenta mají **vrstevnické vztahy** (přátelství), zejména pak navazování prvních partnerských vztahů. Převažuje zde nestálost, erotická vášeň, experimentování se vztahy i s vlastní sexualitou, přičemž důvěrnost, intimita a závazek se objevují méně. Atraktivita je spjatá se sebevědomím a tvoří součást identity člověka.

Myšlení dospívajícího se posouvá směrem k multiperspektivnímu uvažování a stává se pružnějším, komplexnějším a systematictější. Jedinec je schopen vědeckého uvažování a přemýšlení o svém vlastním myšlení. Dělá pokroky v introspekci – je schopen uvažovat kriticky vůči ostatním ale i sebekriticky. Je schopen pozorovat svoje (a nejen svoje) duševní stavy, emoce ...¹⁰

„Adolescenti umí uvažovat hypoteticky, dostávají se do stádia formálních logických operací. Nový způsob uvažování umožňuje přemýšlet o budoucnosti. Úvahy adolescentů jsou flexibilní, nejsou zatíženi zkušeností, a proto občas uvažují příliš radikálně.“¹¹

2.3.1.2 Vztah ke knihám a čtení

V současné době se vztah k četbě, potažmo k médiu knihy mění. Z pohledu laické veřejnosti internet a elektronické zdroje stojí v opozici vůči knize z papíru a mohlo by se jevit, že její význam slábně. Rovněž jsme v životě již nesčetněkrát slyšeli, jak velký negativní dopad má internet na čtenářskou gramotnost dětí a mládeže. Výzkum pubescentního čtenářství (Homolová 2008) potvrzuje, že čtenářská aktivita je agresivnějšími médii výrazně ovlivněna a dochází k rozvolnění vazeb s literárními texty a rovněž dochází ke změně celkové vyspělosti pubescentů. Proto je nezbytné tuto proměnu zkoumat a zejména se zaměřit na „identifikaci čtenářských potřeb, zájmů a postojů. Psychosociální zkoumání dětského čtenářství je dnes funkční cestou k měření a pochopení“¹² těchto změn.

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. I, Dětství a dospívání. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 8024609568. str. 333

¹⁰ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6. str. 427

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. I, Dětství a dospívání. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 8024609568. str. 345

¹² HOMOLOVÁ, K. *Knihy a pubescentní čtenáři*. Knihovnický zpravodaj Vysočina. Online. Roč. 8, č. 1, 2008a. ISSN 1213-82311. Dostupné na [www: http://kzv.kkvysociny.cz/](http://kzv.kkvysociny.cz/)

Z výzkumu vyplývá, že pubescenti (i přes přesvědčení, že na internetu lze najít vše, co potřebují) čtou. Nejradyji čtou, aby se pobavili nebo aby si odpočali (zábavné časopisy, beletrie, romány, básně) a veskrze souhlasí s tvrzením, že četba člověka rozvíjí a může mít pozitivní vliv na jeho život. Čili adolescent se čtenářstvím v životě počítá i přes preferenci jiného média než knihy (film, časopis).

V rovině vyučovací praxe v závěru výzkumu vyplývá, že „učitelé nevidí dospívající jako čtenáře“, což vychází z jejich nesprávného domnění, že žáci mluví o četbě neradi a preferují film nad knihou.

„Rozdíl mezi čtenářským sebepojetím pubescentů a tím, jak je coby čtenáře vnímají učitelé literární výchovy, jsme i na této rovině potvrdili diametrálně odlišným rozdělením souhlasných a nesouhlasných hodnocení výroků vztahujících se právě k hodině literární výchovy. Pubescenti většinou nečtou knihy, o kterých se učí v literární výchově (a to ani přesto, že jejich sdělení rozumí). Učit se o spisovatelích a jejich knihách je pro ně nezáživné a školní literární výchova není zajímavá. Dospívající by život spisovatele poznali raději, než seznam jeho knih.“¹³

Při průzkumu internetových zdrojů k této problematice se ukázalo, že existují dvě stránky v angličtině, které se zabývají online distribucí poezie (přednášek, workshopů atp.) a věnují svoji pozornosti i náctiletým čtenářům: **poetryfoundation.org**¹⁴ a **poets.org**.¹⁵ Žádný podobný zdroj poezie se pro českou scénu neobjevuje.

2.4 Kvalita ve výuce poezie

Tuto kapitolu otevřeme citací z článku z Metodického portálu RVP: „Tématem, které lze považovat ... za neméně palčivé, je rozvoj čtenářství jako základní dovednosti pro kvalitní osobní, společenský i profesní život žáků. Z diskusí na Portálu a také z existujících učebnic lze považovat za dílčí, ale závažný problém to, jak se v české škole pracuje s básnickým textem“¹⁶

¹³ tamtéž

¹⁴ POETRY FOUNDATION: Teens. Poetryfoundation.org [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/learn/teens>

¹⁵ Poets.org: Poetry for teens. Poetryfoundation.org [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://poets.org/poetry-teens>

¹⁶ KOUBEK, Petr. Jak učit žáky (číst) poezii. Metodický portál: Články [online]. 06. 06. 2011, [cit. 2021-05-26]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/11557/JAK-UCIT-ZAKY-CIST-POEZII.html>>. ISSN 1802-4785

J. Vala se k této problematice (v kapitole **Specifika komunikace v literární výchově**) vyjadřuje následovně:

„Nejčastější metody používané v literární výchově při interpretaci uměleckého textu (vysvětlování, práce s textem apod.), zaměřené na zkoumání jeho formální stránky a potlačují subjektivní prožitek, totiž většinu žáků od literatury spíše odrážejí. Například učitelovo povědomí o čtenářských preferencích jeho žáků v oblasti poezie mu umožňuje vybírat vhodné básnické texty pro různé kategorie respondentů a zároveň mu může dát odvahu nechat žákům prostor pro jejich samotnou interpretaci.“¹⁷

Jinde v téže publikaci se kapitola **Teorie didaktických znalostí obsahu** (DZO) věnuje teorii vytvořené L.S. Shulmanem (1987), jež zpracovává základní znalostní báze učitele. Na kterých by, v ideálním případě, později měla stát výuka.: *znalosti obsahu, obecné pedagogické znalosti, znalosti kurikula, didaktické znalosti obsahu, znalosti o žácích a jejich charakteristika, znalosti o kontextu vzdělávání, znalosti o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání.*¹⁸ Tato teorie neobsahuje veškeré prvky, jež do této kategorie patří, upozorňuje každopádně na nezbytnou kompetentnost edukátora, jehož volba (textů, literárních osobností, metod atd.) zásadně ovlivňuje vztah žáků k literatuře, k jazyku a tím pádem i působí na jejich nazírání reality.

Podle níže citovaných závěrů několika výzkumů, které s naším tématem souvisí, je zřejmé, že problém vztahu k poezii a k četbě obecně v pubescentním období nebude zakotven pouze ve vývojovém období žáka (čtenáře), který „není schopen poezii porozumět a najít si k ní vztah“, naopak by měl přístup k předávání znalostí a dovedností být v přímém vztahu s aktuální fází vývoje, uvážíme-li rozmanitost podob a forem poetického vyjádření.

- 1) *„V současné době je v České republice stále téměř třetina škol, které se čtenářstvím dětí v otevřené diskusi a zpětnovazebné formě nepracují, neumí s ním pracovat a děti v tomto směru nemotivují ani neuspokojují, spíše naopak – dále je hendikepují.“*

¹⁷ VALA, Jaroslav. Literární výchova ve škole: vzpomínky, vize, zkušenosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 180 s. Odborná publikace. ISBN 978-80-244-4481-9. Str. 28

¹⁸ VALA, Jaroslav. Literární výchova ve škole: vzpomínky, vize, zkušenosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 180 s. Odborná publikace. ISBN 978-80-244-4481-9. Str. 28

Posilování práce sčítbou, čtenářstvím a knížkami vzákladních školách by mohlo výrazným způsobem akcelarovat význam školy pro utváření vzdělanosti dětí i pro zlepšení klimatu ve vztazích dětí ke škole a vzdělání. “¹⁹

- 2) „... projekt přinesl řadu výsledků, které ukazují, že studenti jsou schopni poezii číst, reflektovat, interpretovat. A při vhodně vedené výuce mohou učitelé jejich vztah k poezii dále rozvíjet.

Poezie, stejně jako jakékoliv jiné umění vyžaduje od recipienta zklidnění, uvolnění a skutečnou vnitřní přítomnost v daném okamžiku. Naše školství, podobně jako celá společnost, je postaveno především na rozumu, na jeho využívání a rozvíjení, méně již na pocitech a emocích. Toto jednostranné zaměření pak vede k jakési setrvačnosti a používání rozumu (mysli) i v oblastech, kde by neměl být primárně dominantní. “²⁰

- 3) „... vztah učitelů k poezii souvisí s jejich vlastní snahou orientovat se v ní, sledovat novinky a získávat inspirace, jak je možno s básnickým textem pracovat. V roce 2007 se ukázala přímá úměra mezi učitelem, jenž má rád poezii, a žáky, kteří díky jeho zaujetí získali také kladný vztah k poezii. V roce 2017 žáci obecně věnují menší pozornost literatuře, tedy i poezii, proto se tato souvislost neukázala. Tato skutečnost by se mohla změnit tím, že se učitelé budou průběžně seznamovat se současnou poezií, dodržovat zásady moderní interpretace textu a sledovat moderní trendy ve výuce literární výchovy a své poznatky pak zúročí ve výuce tak, že jejich žáci lépe porozumí poezii a oblíbí si ji.²¹

Pedagogové i literární vědci se shodují na tom, že se v současné době *poezie* učí převážně v kontextu literárně-historickém a teoretickém, metody postrádají prostor pro subjektivní interpretaci – kreativitu, pro tvůrčí psaní také se opomíná působení básně na recipienta ve

¹⁹ GABAL, Ivan a Lenka VÁCLAVÍKOVÁ HEŘTUSOVÁ. *Jak čtou české děti?: Analýza výsledků sociologického výzkumu*. Květen 2013. Dostupné také z: https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf

²⁰ VALA, Jaroslav. *Poezie, studenti a učitelé: receptce, interpretace, výuka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 271 s. Odborná publikace. ISBN 978-80-244-3922-8. str. 248

²¹ SULOVSÁ, Jarmila. Zpráva o stavu poezie na českých školách. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na ZŠ*. Olomouc: UP, 2009. s. 328–331. ISBN 978-80-244-2240-4.

své celistvosti, tudíž nejsou využívány možnosti rozvíjet žákovské kompetence v komplexnějším měřítku (s cílem působit na životní postoje, hodnoty atd.).

2.5 Kvalita intencionální básnické produkce pro mládež

Bylo obtížné najít v literatuře konkrétní knihy (básnické sbírky), které by se oficiálně řadily do věkové kategorie pro čtenáře od 12 let (přestože tato sekce v internetových knihkupectvích běžně existuje) na rozdíl od množství titulů určených intencionálně pro děti (cca do 10 let). Na internetových stránkách nakladatelství nejen pro děti a mládež (Baobab, Meandr, Host ad.) se zpravidla objevují jeden až dva zástupci, které bychom vůbec mohli brát v potaz pro bližší zkoumání kategorie, kterou se zabýváme, a jež svým obsahem nekolidují s vývojovým obdobím čtenáře. S přihlédnutím k výše zmíněnému vyvstává několik rozporuplných otázek – *Je zmíněná oblast tvorby přehlížena básníky? Nebo je poezie pro mládež nevhodně vytvořená kategorie, která nemá čím být zaplněna? Je podstatné se touto problematikou zabývat?* Na tyto otázky by bylo možné odpověd' prostřednictvím dalšího zkoumání.

Při posuzování knihy jako artefaktu je důležité zaměřit se nejen na obsahovou stránku, ale taky na stránku vizuální. Uvážíme-li ale stav intencionální básnické produkce pro mládež, můžeme předpokládat, že kritický pohled na grafickou podobu takových děl nebude příliš obsáhlá oblast kritiky LDM. V rozhovoru pro časopis A2 se Juraj Horvát (zakladatel nakladatelství Baobab) odpovídá na otázku o české kritice LDM následovně:

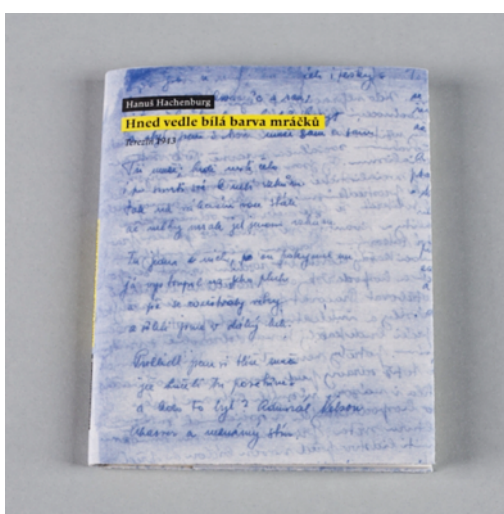
„Pokud se píše o dětské literatuře, což obecně není žádná sláva, je na tom její literární část ještě poměrně dobře. Když se ale v recenzích snaží kritici zhodnotit ilustraci, nanejvýš se dozvíme, že je půvabná. Kritika je mechanická a autoři, kteří píšou o dětské literatuře, většinou nemají vhled a píšou vlastně jen jakési upoutávky nebo anotace. Kdybych měl spočítat dobré recenze, které inspirativně interpretují, bylo by jich jako prstů na jedné ruce. V našich velkých médiích pro recenze není prostor – i když to také souvisí s tím, že nejsme velká země jako třeba Francie, kde noviny mají svou rubriku věnovanou dětské literatuře nebo komiksu. Chybí tu bohužel ale i výraznější historická reflexe na odborné nebo

akademické úrovni.“²² Z rozhovoru je patrné, že ačkoliv literatura pro děti zažívá svůj rozkvět, fokus na kvalitu grafického zpracování je stále na svém počátku.

V reakci na výše popsanou problematiku popíšeme a porovnáme tři specifické tituly intencionální básnické tvorby pro dospívajícího čtenáře a jejich autory:

2.6 Hanuš Hachenburg (HH) **Hned vedle bílá barva mráčků**

Terezín 1943



Obrázek 1 - První vydání knihy *Hned vedle bílá barva mráčků* z roku 2010



Obrázek 2 - Druhé vydání knihy *Hned vedle bílá barva mráčků*

Tato sbírka, vydaná v nakladatelství **Baobab** je ve své kategorii naprosto ojedinělá – jak svým obsahem, tak výtvarným provedením. Jedná se o soubor básní, jež byly postupně publikovány v časopisu *Vedem*.²³ V letech 1942-1944 byl tento časopis vydáván v terezínském ghettu mladými chlapci (třinácti až šestnáctiletými).²⁴

V kontextu poezie pro mládež se tudíž jedná o poezii psanou adolescenty, jež neměli jiného prostředku než slova. Tato tvorba je určena dospívajícím čtenářům, tudíž se jedná

²² KOUBA, Karel a Pavel KOŘÍNEK. NEREZIGNOVAT A TVOŘIT: S Jurajem Horváthem o slibné budoucnosti dětské knihy. In: *A2 kulturní čtrnáctideník* [online]. 04/2014 [cit. 2021-5-31]. ISSN ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/4/nerezignovat-a-tvorit>

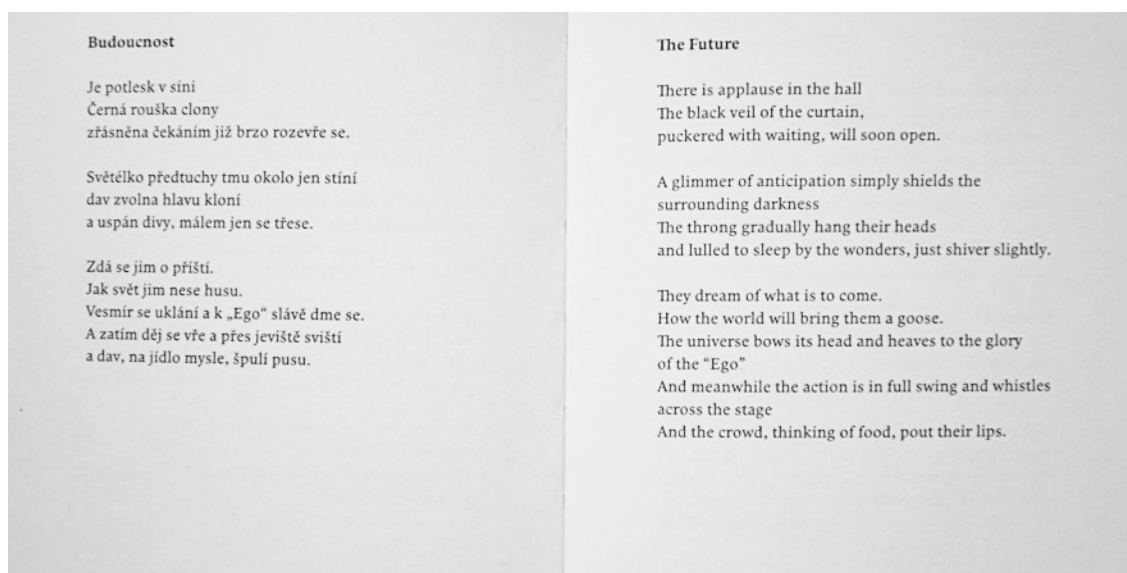
²³ HACHENBURG, Hanuš, MAŠEK, Filip, Daniel PRAŽÁK a František TICHÝ, ed. *Hned vedle bílá barva mráčků: The white color of the clouds right alongside : Terezín 1943*. V Praze: Baobab, 2013. ISBN 978-80-87060-81-0.

²⁴ Knihy: Hned vedle bílá barva mráčků CZ/ENG. *Baobab* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/hned-vedle-bila-barva-mracku-czeng?v=15376>

o zprostředkování básnického prožitku reality v rámci určité věkové kategorie. HH se v úvodu ospravedlňuje a vysvětluje kontext své tvorby jako prostředku komunikace:

„Nepíši proto, abych se domohl pověsti básníka, ale proto, poněvadž se nemohu vyjádřit jinak...svěřil jsem se papíru. Papír je tichý, snese vše, mohl jsem si na něm vylít zlost, zaplakat a také se zaradovat...U mě jsou básně tím, co jiným přátelé, tím, co nemohu komukoli říct, poněvadž by se mi vysmál...Doufám, ... že se mi podaří trochu se sblížit s lidmi mého věku, po čemž jsem toužil a toužím již po 5 let. Ha – „²⁵

M. Albrightová v předmluvě knihy popisuje HH jako neduživého, zato talentovaného hochu, jež i přes děsivý kontext prostředí, ve kterém verše vznikaly, vyniká kvalitou a „převyšuje pouhé porozumění. Obrazotvornost, šíře záběru jeho slovníku, ironie, humor, invence a výběr témat jsou ojedinělé, nicméně nejúžasnější je charisma jeho hlasu.“²⁶



Obrázek 3 - Ukázka básně *Budoucnost*

Sbíрку vydalo nakladatelství Baobab pro Gymnázium Přírodní Škola. Na škole proběhl projekt Tereziánská štafeta, jež se zaměřuje na nacistickou perzekuci a holokaustem. Při této příležitosti žáci „vzkřísili“ odkaz časopisu *Vedem* (a to nejen v podobě sbírky, ale také

²⁵ HACHENBURG, Hanuš, MAŠEK, Filip, Daniel PRAŽÁK a František TICHÝ, ed. *Hned vedle bílá barva mráčeků: The white color of the clouds right alongside: Terežín 1943*. V Praze: Baobab, 2013. ISBN 978-80-87060-81-0. str. 18

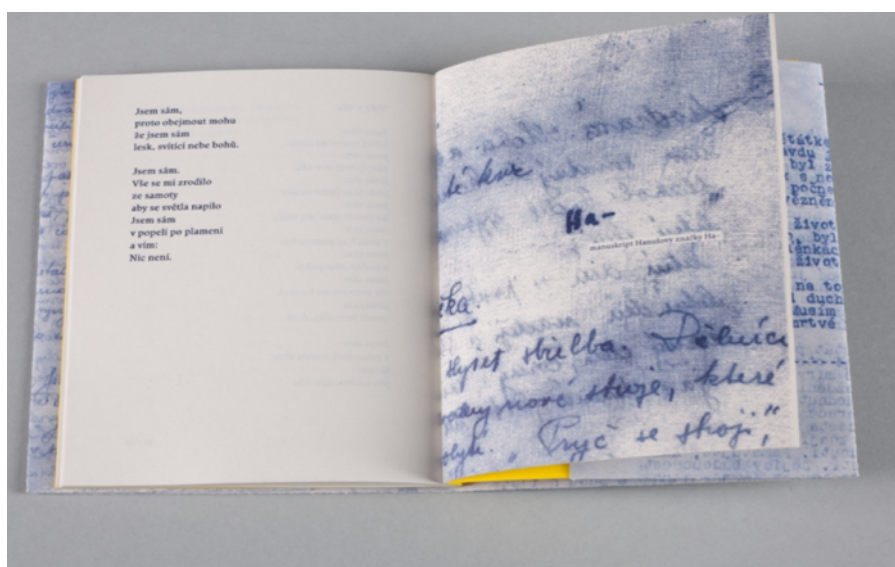
²⁶ tamtéž

v podobě internetových stránek časopisu: www.vedem-terezin.cz). Kniha vyšla ve dvou verzích, přičemž o grafické zpracování obou variant se zasloužila Kateřina Šachová.²⁷

První vydání, z roku 2010, obsahuje pouze Hanušovy básně bez předmluv. Sbíрка je na první pohled výrazná barevnou kombinací sytě žluté obálky a sytě modrého přebalu, který podobně jako první a poslední listy sbírky je tvořen graficky upraveným originálem Hanušových textů psaných ručně a na stroji.



Obrázek 5 – Žlutá obálka s uměleckým podpisem Hanuše Hachenburga



Obrázek 4 - Ukázka ilustrace

²⁷ Archiv přírodní školy: Knihy a publikace. *Prirodniskola.cz* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <http://www.archiv.prirodniskola.cz/knihy-publikace/hned-vedle-bila-barva-mracku.html>

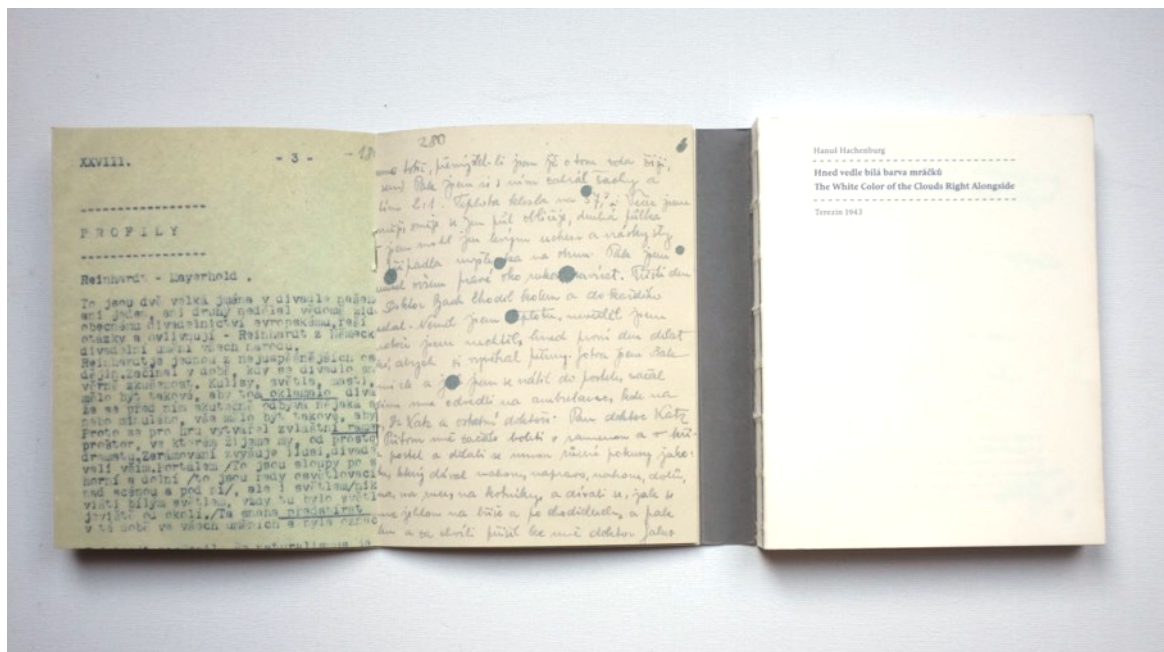
Vydání se od předchozího liší vazbou – jedná se o odhalenou koptskou vazbu viz obr. Na volnou část obálky je připevněn sešit s kopiemi originálu časopisu *Vedem*. Ve srovnání s barevným provedením prvního vydání je toto mnohem umírněnější. Papír obálky má šedo-hnědý odstín a kromě „zašlého“ časopisu v úvodu je v knize několik do modra zbarvených fotokopií, včetně jediné, která se nachází uprostřed knihy. Tato fotografie zobrazuje kromě dalších dětí i samotného Hanuše.



Obrázek 6 – Ukázka vazby



Obrázek 7 - Detail



Obrázek 8 – Grafické zpracování knihy



Obrázek 9 - Fotografie terezínských dětí



Obrázek 10 - Detail (HH)

Tato publikace byla zvolena jako příklad po všech stránkách kvalitně zpracované básnické sbírky, na jejímž vzniku se podíleli studenti gymnázia společně s nakladatelstvím knih, jež se zaměřuje na LDM. Tato spolupráce spolu s přesahem do závažné tematiky holokaustu může sloužit jako inspirativní zdroj pro mezipředmětovou výuku.

Milena Lukešová

Milenu Lukešovou (ML) (1922-2008) známe zejména jako autorku knih pro děti. Její odkaz je úzce spjat se Státním nakladatelstvím dětské knihy (Albatros)²⁸. Působila zde od roku 1962 jako redaktorka a později jako vedoucí redaktorka literatury pro nejmladší děti (navazovala spolupráci s rozhlasem, televizí a řadou periodik – Dikobraz, Mateřídouška, Ohníček, Sluníčko, Literární noviny). Ze zdravotních důvodů a současně působením ekonomické nejistoty se ML v průběhu 80. let přeorientovala na západní literaturu pro děti a od roku 1984 se stává externí konzultantkou LDM v Bostonu.

Ocenění: 1982 Čestná listina IBBY (IBBY Honour List) – Jak je bosé noze v rose, ZLATÁ STUHA 2006 za celoživotní novátorský přínos literatuře pro děti a mládež²⁹

²⁸ ŠUBRTOVÁ, Milena. Albatros. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2013 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1664>

²⁹ Zemřela autorka dětských knížek. *Hradecký deník.cz* [online]. 30.7.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: https://hradecky.denik.cz/kultura_region/zemrela-autorka-detskych-knizek20080730.html

Pravděpodobně nejvýznamnější básnickou sbírkou věnovanou nejmenším čtenářům jsou *Bačkůrky z mechu* (1968), dále pak například *Jak je bosé noze v rose* (1981) *Bud' zdrav vzduchu* (1982) ad.³⁰

My se následně zaměříme na dva tituly, jež se od ostatní tvorby ML liší věkovou kategorií, pro kterou jsou určeny – čtenáři v pubescentním věku. V obou sbírkách se odráží období dospívání v kontextu přednormalizačního období.

Big beat a aritmetika aneb kostkovaný ideály (1967)



Obrázek 11 – *Big beat a aritmetika*, obálka

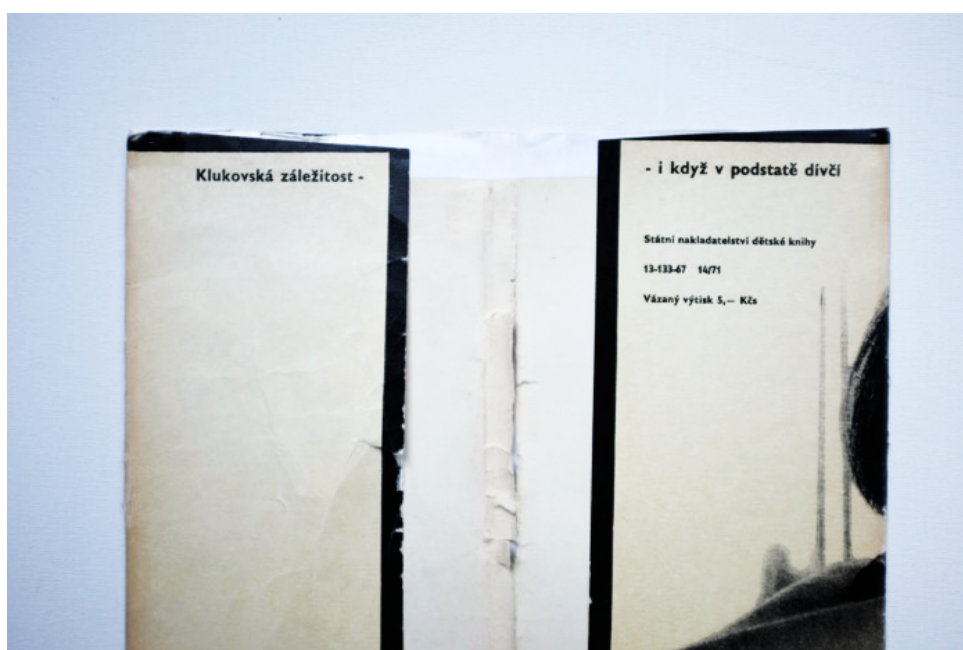
Nejprve vyšla kniha *Big beat a aritmetika aneb kostkovaný ideály* (vydalo Státní nakladatelství dětské knihy, 1967), která působí, jako by její obsah byl seskládán z hlavních motivů prolínajících se napříč texty. Milada Matějovicová se k dílu v rozhovoru pro radio.cz vyjadřuje takto:

"Je trošku ovlivněná poezií všedního dne. Její poetika je nestrojená a jedinečná... Bigbeat a aritmetika byly verše, které fantasticky zaujaly tehdy a myslím, že když je dostanou do ruky dnešní puberťáci, tak se v tom taky najdou... Ona se nikdy svým čtenářům nepodbízela. Což je zvlášť u knížek pro malé děti náročné, protože často autor, pokud není talent formátu Jana

³⁰ Milena Lukešová: Knihy. *Databazeknih.cz* [online]. 30.7.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/milena-lukesova-612?orderBy=roo&filtr=&id=1>

Skácela nebo Pavla Šruta, má tendenci sklouznout do ňuňání, tuťání, najednou jsou okouzleni tím, ó, jak je to krásné v dětství – což je přesně to, co děti spolehlivě odpuzuje. A tomu ona nikdy nepropadla, a to je myslím velice k ocenění."³¹

Básně jsou psány z pohledu chlapce, přičemž na přebalu knihy můžeme najít vzkaz pro čtenáře: „*Klukovská záležitost – – i když v podstatě dívčí*“³² (obr.). Tuto poznámku si můžeme vysvětlit jako snahu o otevřenost vůči potenciálnímu čtenáři a jeho genderu (knihy o chlapcích nemusí být nutně pouze pro chlapce, protože přeci toužíme rozumět nejen sobě v rámci svého pohlaví, ale i opačnému světu, aby bylo možné hledat, co nás spojuje, a ne co nás rozděluje).



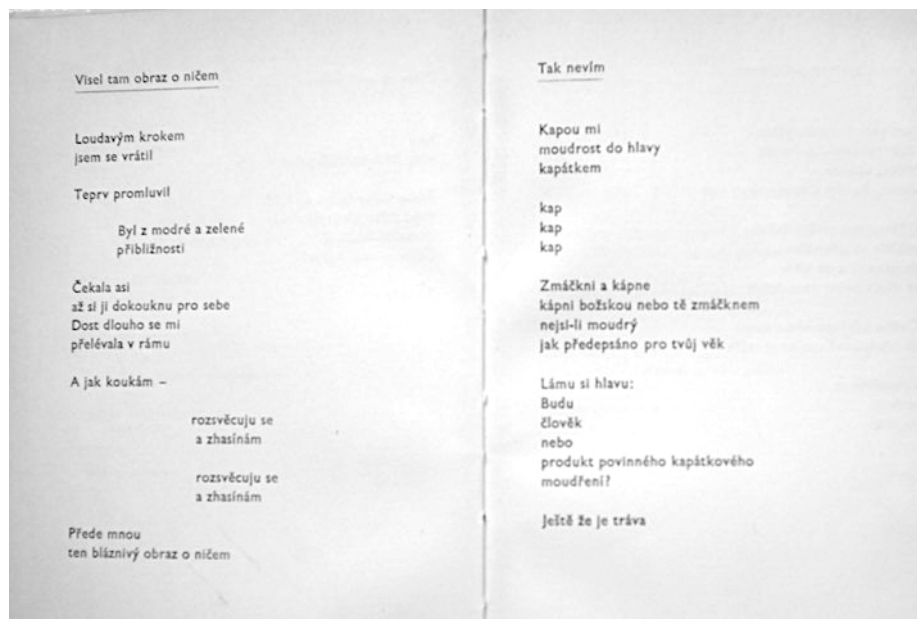
Obrázek 12 - *Big beat a aritmetika*, přebal

Mezi stěžejní témata, která sbírkou prostupují můžeme řadit zejména *hudbu*, která se již od samotného názvu sbírky jeví tématem zásadním jak pro metaforickou, tak pro zvukomalebnou rovinu knihy. Motiv hudby se objevuje již v samotném názvu. V úzkém poetickém spojení s hudbou je *láska*, která se objevuje ve formě vrstevnických vztahů,

³¹ FALTÝNEK, Vilém. Milena Lukešová, tichá, sympaticky zarputilá dáma. *Radio.cz* [online]. 10.8.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/milena-lukesova-ticha-sympaticky-zarputila-dama-8593298>

³² LUKEŠOVÁ, Milena. *Big beat a aritmetika, aneb, Kostkovaný ideály*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967.

prvních lásek a také v souvislosti se vztahy rodinnými. Dál můžeme zmínit téma hledání identity a vztahu k sobě samému. HL je ve svém projevu přímá a upřímná a otevřeně se vyjadřuje k emocím a jejich projevům, jenž jsou (což je v roce 2021 stále aktuální palčivé téma) chlápci nuceni nepřírozeně potlačovat z důvodů, které uměle vytvořil společenský systém.



Obrázek 13 - Big beat a aritmetika, ukázka básni

Kniha kromě originálního poetického vyjádření vyniká i svým grafickým provedením. ML se často spojovala s výtvarníky a dalšími umělci při tvorbě svých děl a pro tuto sbírku se tak stalo s **Milanem Grygarem (MG)**, který má na svědomí návrh obálky, vazby a grafickou úpravu.

„Tvorbu Milana Grygara (1926) charakterizuje originální pojetí vztahu obrazu, zvuku a prostoru. V r. 1965 vytvořil první ze svých akustických kreseb, ve kterých propojil realizaci díla s fenoménem prostorovosti zvuku. Specifický, originální koncept vztahu obrazu a zvuku pak Grygar rozvíjí v následujících desetiletích v různých, často velmi rozdílných vztahových analogiích, až dodnes.“³³*

³³ HAUSER, Jakub a Hana LARVOVÁ. Milan Grygar: O umělci. *Artlist.cz: Artlist — Centrum pro současné umění Praha* [online]. 2010 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/milena-lukesova-612?orderBy=roo&filtr=&id=1>



Obrázek 14 - Big beat a aritmetika, přebal



Obrázek 15 - Big beat a aritmetika, předsádka

Kniha je vázána v pevných deskách s předšádkou z černého papíru, za níž na začátku i na konci následují upravené černobílé fotografie lidských tváří Tarase Kuščynského.

„Taras Kuščynskij (1932-83), samouk fotografických tajů, kterému se dostalo uznání i v dalekém Japonsku. V Japonsku osmdesátých let minulého století, v Japonsku značně vzdálenějším než v době současného internetu či volné možnosti cestování, která nebyla lidem tehdejšího Československa povolena... Na černobílých fotografiích zachycoval hlavně ženu... Jeho fotografie jsou nabitě obrovskou láskou a citem. Ženu zde povyšuje do role nedotknutelné madony, která je na snímcích zobrazena jako součást přírody, jako součást tohoto velebného chrámu.... Ani několik desítek let jeho fotografie neztratily svoji posvátnou poetiku nedílně spojenou s cudnou erotikou.“³⁴



Obrázek 17 - Big beat a aritmetika, předsádka

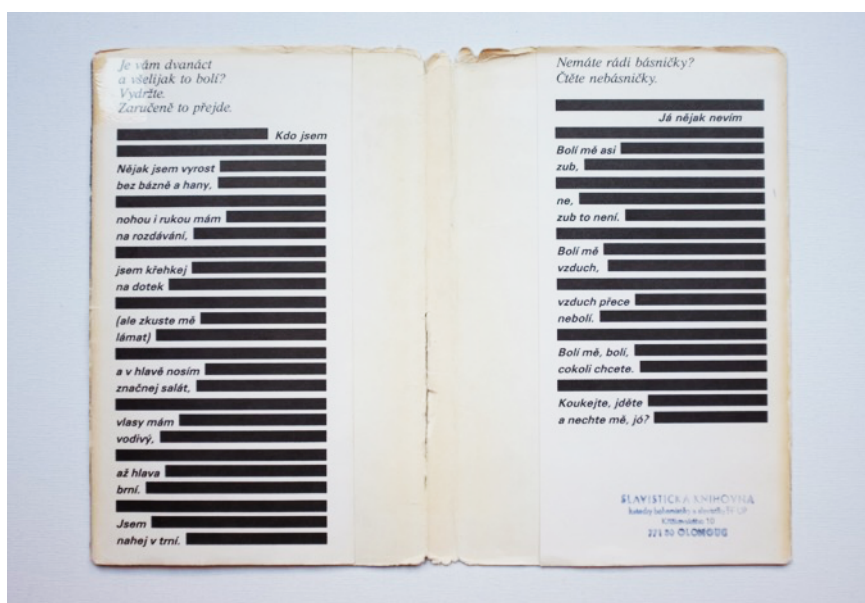


Obrázek 16 - Big beat a aritmetika, ilustrace

³⁴ HELLER, Jiří. Kuščynskij Taras: O autorovi. *World Webphoto Gallery* [online]. 3. 5. 2002 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <http://www.wwg.cz/vystavy-cz-autoru/kuscynskij-taras>

Nahej v trní (1985)

Sbírka *Nahej v trní* (Albatros, 1985) působí jako plynulé pokračování předchozího titulu. Nese podtitul *Nebásničky*, což by se dalo interpretovat jako forma komunikace s dospívajícím čtenářem, který může být od čtení poezie odrazován již vědomím, že se o poezii jedná. ML tak vytrhává básně z jejich zarytého žánru a nechává je žít vlastním životem. Pro nás z toho mimo jiné vyplývá, že v době, kdy vznikala tato dvě básnická díla na tom byla poezie pro mládež obdobně, jako se jeví dnes.



Obrázek 18 - *Nahej v trní*, přebal

Již samotný název v sobě nese odraz adolescentního období, kdy je člověk vydán napospas (sám sobě). Je zranitelný a nechráněný. Autorka citlivě detabuizuje duševní vývoj hlavního hrdiny (jež je zároveň i vypravěčem) a nevyhýbá se intimitě ani tělesnosti.



Obrázek 19 - Nahej v trní, ukázka básně

Výtvarné provedení je velmi podobné jako u sbírky předešlé – shodují se formátem i volbou grafických technik s drobnými rozdíly. Grafická úprava je opět dílem Milana Grygara. Kniha je šitá a má rovněž pevné desky, které jsou ale navíc potaženy textilem a na přední straně je grafika v reliéfu.



Obrázek 20 - Nahej v trní, grafika na deskách



Obrázek 21 - Nahej v trní, předsádka

Sbírka obsahuje ilustrace v podobě fotografií, které se nacházejí na předsádkách a v knižním bloku vždy na pravé straně každé druhé dvoustrany. Jedná se o fotomontáže vytvořené Štěpánem Grygarem.



Obrázek 22 - Nahej v trní,
detail ilustrace



Obrázek 23 - Nahej v trní,
detail ilustrace



Obrázek 24 - Nahej v trní,
detail ilustrace

„Štěpán Grygar má v české fotografii 80. a 90. let výjimečné postavení. Propojil totiž konceptuální a postmoderní postupy s českou fotografickou tradicí. Grygar představuje centrální bod mezi předválečnou avantgardou, Josefem Sudkem a Janem Svobodou na jedné straně a mladší generací, reprezentovanou například Markétou Othovou, Jasanským a Polákem nebo Jiřím Thýnem na straně druhé.“³⁵

Díky pokorné snaze promlouvat ke čtenáři věkové kategorie dospělými těžko proniknutelné, podařilo se Mileně Lukášové stvořit dvě díla, která i v dnešní době rezonují čtenáři. Síla tvorby ML spočívá nejen v její citlivosti a básnickém nadání, ale také ve spolupráci s umělci, jež sbírkám vetknuli estetickou kvalitu (uměleckou hodnotu), která v literární produkci pro mládež povšechně chybí

³⁵ BROZMAN, Dušan. Štěpán Grygar: Profil. *Artantiques.cz* [online]. červen 2018 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.artantiques.cz/stepan-grygar>

2.7 Autorská kniha

„Definice autorská knihy není jednoduchá. Autorská kniha není kniha o umění, není ani umělecká kniha. Autorská kniha je sama uměleckým dílem! Objekty nejsou knihou o umění, ale ony samy jsou uměleckým dílem. Nepracuje jen s papírem, je to dřevo, sklo i plast. Každý artefakt, ať už je z papíru, dřeva, skla, nebo plastu má znak knihy, ať je to textová linka, knižní vazba, korpus, nebo odkaz na něco, co připomíná knihu.“³⁶

V této kapitole si krátce představíme zvláštní uměleckou kategorii, jež se posouvá z literární oblasti do oblasti svébytného uměleckého média a přesahuje koncept knihy ve svém původním významu. Stává se prostředkem pro syntézu uměleckého vyjádření integrující vjemy haptické a vizuální ve strukturované sdělení.³⁷

„Kniha jakožto moderní umělecké dílo či jeho součást se na poli výtvarného umění začala významně etablovat v 60. letech 20. století, autorská kniha (artist's book) byla např. součástí tvorby umělců minimalismu (Sol LeWitt), pop-artu (Andy Warhol, Ed Ruscha) a hnutí Fluxus, které využívalo knihu pro umělecké akce (Georg Brecht, Robert Filliou). Termín artist's book v roce 1967 poprvé použila Dianne Vanderlipová na výstavě Artists' Book v Moore College of Art ve Filadelfii, jako obdobné termíny se někdy používají výrazy book art, bookworks, book object. Termín autorská kniha, tedy český ekvivalent termínu artist's book, zavedl Jiří Valoch. Rozlišení knižních kategorií definoval Jiří Valoch v referátu Básně-objekty, knihy-objekty, vazby-objekty v roce 1982.“³⁸

Autorská kniha (AK) je pojem, jež v kontextu této práce propojuje **poezii a ilustraci** do jednoho uměleckého artefaktu a pomyslně maže hranice těchto dvou světů. Obraz a slovo se zde ruku v ruce snaží o vyjádření v rámci jednoho uceleného konceptu a navzájem se doplňují. AK přesáhla hranice knihy jako nositele jazykového sdělení a stává se uměleckým konceptuálním dílem. Může nabýt jakékoliv podoby.

2.7.1 Sbírký MUO

Muzeum umění v Olomouci má k autorské knize vřelý vztah. Je jedinou institucí, která se tomuto uměleckému žánru věnuje jako samostatné umělecké kategorii a rovněž disponuje

³⁶ RENOTIÈRE, Gina. Ať žije kniha!: aktualita. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/at-zije-kniha--1468/>

³⁷ Evropská autorská kniha: Výstavy. *Artmap.cz* [online]. [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.artmap.cz/evropska-autorska-kniha/>

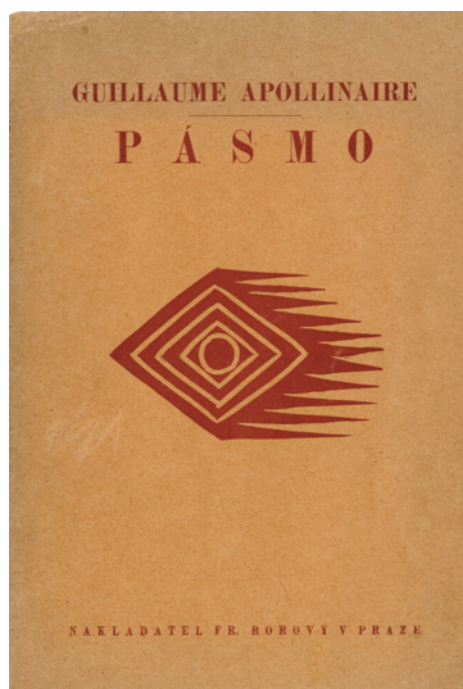
³⁸ KAČEROVSKÁ, Julie. Autorská kniha: Definice. *Papirakniha.info* [online]. [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://www.papirakniha.info/autorska-kniha-1>

rozsáhlou uměleckou sbírkou.³⁹ Kromě knih, které by se daly zařadit do kategorie AK muzeum disponuje sbírkou knih „neautorských“, přesto nějakým způsobem umělecky významných. Sbíрка, která představila obě tyto knižní oblasti nese název Kniha 20. a byla představena pod projektem Listování v roce 2009. Katalog k této výstavě vyhrál téhož roku 1. místo v soutěži Nejkrásnější české knihy.⁴⁰

Za těžiště projektu můžeme považovat meziválečnou českou knižní avantgardu, zejména funkcionalistický přístup ke knižní úpravě a konstruktivistickou typografii, dále pak zástupce surrealistického a poetického přístupu. Mezi významné osobnosti zde zastoupené patří například J. Čapek, z českých umělců dále pak V. Preissig, F. Bílek nebo J. Vácha. (secese, symbolismus, expresionismus, kubismus). Podstatnou část tvoří také umělci avantgardní, z nichž si uvedeme alespoň El Lisického, A. Rodčenka, L. Moholy-Nagy, K Taige, J. Štýrského nebo Toyen. a mnoho dalších.⁴¹



Obrázek 25 - Karel Schulz. *Dáma u vodotrysku*, Umělecké zpracování: J.Štýrský, Toyen



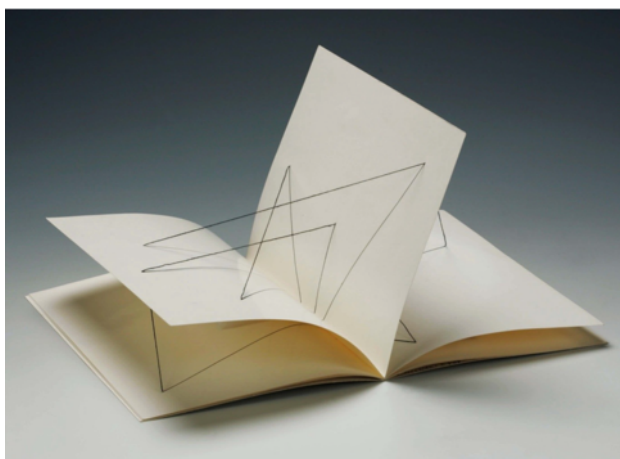
Obrázek 26 - Apollinaire Guillame, *Pásmo*, Umělecké zpracování: J. Čapek

³⁹ Julie Kačerovská: Autorská kniha ve sbírce i online: Program. *Muo.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/kalendar/julie-kacerovska-autorska-kniha-ve-sbirce-i-online--1868/>

⁴⁰ Listování. Moderní knižní kultura ze sbírek Muzea umění Olomouc: Tisková zpráva. *Artalk.cz* [online]. 14. 6. 2016 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/06/14/tz-listovani-moderni-knizni-kultura-ze-sbirek-muzea-umeni-olomouc/>

⁴¹ BARTOŠOVÁ, Hana. Kniha 20. století. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/kniha-20-stoleti--85/>

Sbírka AK sestává ze dvou souborů, prvním je kolekce modlitebních knížek z Čech a Moravy a druhý soubor obsahuje autorské knihy od 2. poloviny 20. století. Můžeme zde najít široké zastoupení českých i zahraničních umělců. Zmíníme alespoň zástupce originálního přístupu k tomuto žánru (M. Knížák, K. Pacovská ...), konceptualisty (V. Havlík, J. H. Kocman, J. Valoch). Objevuje se zde i výše zmíněný M. Grygar, jenž svým přístupem propojuje autorskou knihu s hudbou. Na pomezí AK a objektu jsou zástupci hnutí Fluxus (G. Brecht, R. Wats).⁴²



Obrázek 30 - Havlík, Vladimír



Obrázek 29 - Knížák, Milan



Obrázek 28 - Tóth, Dezider (Monogramista T.D.)



Obrázek 27 - Paulíková, Slávka

⁴² RENOTIÈRE, Gina. Autorská kniha: sbírky. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/autorska-kniha--83/>



Obrázek 31 - Warhol, Andy



Obrázek 32 -

Kurátorkou sbírky autorské knihy je **Gina Renotière (GR)** díky níž se MUO může pyšnit kolekcí z berlínského vydavatelství Rainer Verlag, jež v letech své existence patřilo k nejnámější vydavatelstvím AK vůbec⁴³ (D. Roth, E. Williams, A. Noël, ad.).



Obrázek 33 - Roth, Karl-Dietrich

⁴³ Listování. Moderní knižní kultura ze sbírek Muzea umění Olomouc: Tisková zpráva. *Artalk.cz*[online]. 14. 6. 2016 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/06/14/tz-listovani-moderni-knizni-kultura-ze-sbirek-muzea-umeni-olomouc/>

2.7.1.1 „Ať žije kniha!“

Zvolání „*Ať žije kniha!*“ pronesla G. Renotière na úvod jedinečné výstavy ***Fenomén Ateliér papír a kniha / Autorské knihy a objekty studentů J. H. Kocmana.***, která se konala v olomouckém muzeu v roce 2016.⁴⁴ J. H. Kocman (1947*) působí v Ateliéru papíra kniha Fakulty výtvarného umění Vysokého učení technického v Brně a mimo jiné „*přispěl tomu, že se papír a kniha staly v českém prostředí respektovanými uměleckými disciplínami.*“⁴⁵

Spolu se svými 29 studenty vytvořil v MUO výstavu, která představuje autorské papíry, autorské knihy, knihy-objekty, paper-artové objekty a instalace. Tato výstava měla na poli autorské knihy velký úspěch, a i přes to, že atelier v roce 2011 studenti nesou dál jeho odkaz. Kurátorským záměrem (který by měla mít další reprízy) bylo zachovat vzpomínku na tento fenomén, na pedagogickou osobnost J. H. Kocmana – „*Tato pedagogika se dá shrnout do dvou slov: „sensibilita“ a „zážitek“.*“⁴⁶ - a doložit přínos školy pro výtvarnou oblast *knihy*.

47

Závěrem uvádíme citát od J.H.K., který pochází z katalogu k výstavě:

„Jen myšlenka zaznamenaná na papíru má naději, že nezanikne./

A thought written down on paper is the only one which has a chance of not disappearing.“⁴⁸

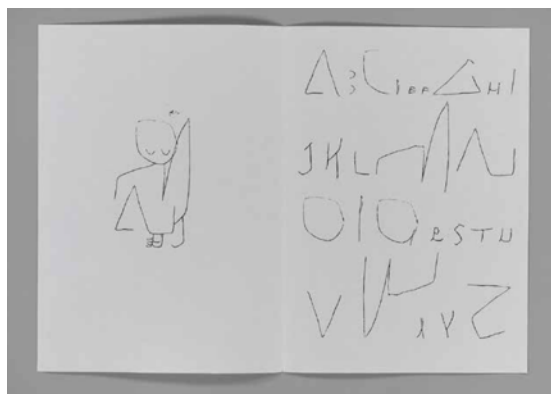
⁴⁴ RENOTIÈRE, Gina. Ať žije kniha!: aktualita. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/at-zije-kniha--1468/>

⁴⁵ RENOTIÈRE, Gina, ed. Fenomén Ateliér papír a kniha: autorské knihy a objekty studentů J.H. Kocmana = The phenomenon of the Paper and Book Atelier : artists' books and objects by J.H. Kocman's students. Přeložil Matthew SWENEY, přeložil Bob HÝSEK. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, [2016]. ISBN 978-80-88103-18-9. str. 22

⁴⁶ tamtéž, str. 29

⁴⁷ tamtéž, str. 23

⁴⁸ tamtéž, str. 153



Obrázek 34 - katarína goliášová krištofová *1978
název: Paul Klee Type



Obrázek 38 - veronika kopečková *1977 název : Setkání –
Kniha jako prostor sdělení



Obrázek 37 - andrea nedbálková, roz. braunová *1982
název: Mezi listy II.



Obrázek 36 - julie kačerovská *1985 název: Krajina papíru



Obrázek 35 - julie kačerovská *1985 název: Struktura
roviny



Obrázek 41 - kateřina zemanová, roz. valskov *198 název: Kniha na sebe



Obrázek 40 - kateřina zemanová, roz. valskov *1986 název : Kronika melancholie



Obrázek 39 - barbora břinkov, roz. jurckov *1986 název: Nhradni krajina

3 Praktická část

Autorská kniha

Praktická část obsahuje popis vzniku autorské knihy – sbírky poezie pro děti a mládež. Zaměřuje se jak na myšlenkovou (konceptuální) přípravu, tak na obsahovou a grafickou podobu knihy. Proces tvorby neprobíhal kontinuálně, tudíž jsou kapitoly rozděleny tematicky, a ne po krocích jako pracovní postup.

3.1 Budování vztahu k poezii

Považuji se téměř za světlou výjimku. Již v brzkém věku (5-6 let) jsem počala formovat vztah k poezii díky intelektualitě svých rodičů a soudím, že moje hypersensitivita měla rovněž vliv na prožívání hloubky literárních textů a uměleckých artefaktů obecně. V té době jsem psala první básně a považovala jsem je za to nejniternější, co může člověk vůbec v jazyce napsat, nepočítám-li modlitbu. Zlom nastal v momentě nástupu do mateřské školy. Pamatuji si živě, jak stojím na pódiu v kulturním domě u nás na vesnici, visí na mě oblečení s volánky a já kuňkám báseň pro *maminky*, kterou vybraly učitelky a u toho se stydím, že musím svoji matce věnovat něco tak otřesného a všem dalším matkám v sále rovněž.

Zlom pokračoval dalších 12 let. Během základní školy jsem vyslechla „Manon je můj osud, Manon je můj osud...“ a úvodní verše Máje dvacet sedmkrát. Nedivím se sama sobě, že pro mě síla poezie ochabla. Jakkoliv jsou i tato dvě díla kvalitní, inspiraci k vlastní tvorbě jsem v nich ve třinácti letech nenašla, protože nebyla aktuální a nebylo možné se ztotožnit.

Přesně, jak popisuje vývojová psychologie rozvoj čtenářství, můj zájem o knihy obecně (kniha jako artefakt) vzrostl na gymnáziu, kde jsem díky zapáleným pedagogům dostala možnost obnovit vztah s poezií. Na základě rozhovorů s lidmi v mém bezprostředním okolí jsem poznala, že tento motor byl nejen u mě znovu nastartován díky existenci těch „nejsouzenějších“ – prokletých básníků, českých politicky angažovaných písničkářů a undergroundových literátů. Je paradoxní, jak tehdejší vyvrhelové společnosti o desítky let později formují mladé spisovatele.

V současné době jsem s poezií v kontaktu skrze platformu Slam Poetry CZ a vystupuji na exhibicích se svými autorskými texty.

Jsem tedy učebnicovým příkladem vývoje vztahu *běžného* dospívajícího člověka k poezii, vyjma toho, že s přijetím a normalizací takového procesu nemůžu souhlasit. Jako budoucí pedagog považuji za svoje poslání předávat znalosti o poezii a jejích možnostech při rozvoji tvořivého myšlení žákům všeho věku, a naopak je mou vizí užívat básnické texty a po všech stránkách kvalitně zpracované sbírky pro hledání pozitivního přístupu k literatuře, k jazyku a jeho možnostech, a to v každém věku vždy s přihlédnutím k individualitě žáka.

3.2 Proces tvorby

Apoetický věk – pojem, který rozproudil bádání v oblasti distribuce poezie pro mládež a vedl mě ke snaze o pomyslného očištění dospívajícího čtenáře od „apoetičnosti“. Tento termín v sobě obsahuje odpor dětí k poezii, který má být zakotven v jejich věku (?). Pokud ale vystoupíme z básnictví v kontextu historickém, podrobíme analýze současnou poezii a množinu uměleckých vyjádření všech možných forem, které se pod termínem poezie nachází, jsme přirozeně vedeni k úvaze o tom, kde tento odpor u teenagerů vzniká a co je jeho příčinou (viz. kapitola **Charakteristika poezie pro děti a mládež**).

3.2.1 Hledání otázek

Autorskou knihu a následnou tvorbu metodiky jsem zvolila jako cestu hledání odpovědí na otázky, které při zkoumání výše popsané problematiky vyvstaly:

Jsou žáci vedeni k poezii systematicky tak, aby byli vůbec schopni si žánr osvojit? Existují básnické texty, které neobsahují zásadní jazykovou bariéru vzhledem k věkové kategorii žáka? Rozumí učitelé českého jazyka a výtvarné výchovy poezii? Jak by měla báseň vypadat? Jaký je smysl poezie? Je poezie vhodná opravdu jenom pro děti a poté až pro dospělé tak, jak vyvstává z průzkumu trhu? Kdo přivedl k poezii píšící básníky? Je poezie elitní? Jakou má mít grafickou podobu sbírka pro čtenáře od 12 let? Záleží na vizuální podobě básně? Je teenager schopen napsat básnickou sbírku? Je poezie vytlačována jazykem sociálních sítí?

3.2.2 Hledání odpovědí

3.2.2.1 pozorování

Fáze, kdy otevřu oči víc, než je běžné a nakážu mozku, aby analyzoval okolní dění s fokusem na téma, kterým se zrovna zabývám. Již v začátcích se snažím z mlhy představ vylovit, jak by výsledné dílo mohlo vypadat, jaké bude na omak a kdo ho bude konzumovat a domnívám se, že v případě, kdy se autor rozhodně vytvořit dílo cílené pro určitou věkovou kategorii, je nezbytné tuto kategorii poznat. Pozoruji tedy lidi. Lapám fragmenty rozhovorů, kreslím v duchu trajektorie pohybů těla. V neposlední řadě provádím výzkum na sociálních sítích, kde se člověk paradoxně dostává teenagerům téměř nejbliž, jak je vůbec možné. Ptám se přátel a jejich přátel, jaké básnické sbírky četli na druhém stupni a výsledkem subjektivní analýzy těchto rozhovorů je, že se lidé poezie bojí.

Mají strach, že je to *něco*, co nepochopí, tak se tomu vyhýbají nebo (v lepším případě) narazili v životě na člověka, který jim ukázal, jak hluboký může být v poezii prožitek zakódovaný slovy. Tento člověk mohl být učitel českého jazyka, ale nemusel.

Čtu poezii. Hledám veškerou básnickou tvorbu určenou pro děti a mládež od 12 let. Nacházím jen několik kvalitních ucelených sbírek. Čtu poezii, která není určena pro děti, ale má potenciál mladšímu čtenáři něco předat.

3.2.2.2 introspekce

Hledání sebe v jejich věku

Usoudila jsem, že obsah sbírky by se měl opírat o živou osobní zkušenost. Takovou, která je autorem prožívaná v momentálním rozpoložení bytí, aby mohla promluvit. Neznamená to, že bude mluvit hned, ale že je tam pravděpodobnost, že by se našel někdo, kdo by básně interpretoval tak, že by mu přinášely úlevu nebo ztotožnění atd.

Název Už fakt už vznikl v reakci na myšlenku z předchozího odstavce, kterou spolu s dalšími považuji za vodítka při tvorbě smysluplného celku. Rozhodla jsem se přímo předat čtenářům sebe v jejich věku očima sebe v mém věku. Hledám vzpomínky, bolest z té doby, ke které se dlouhodobě vracím, zapomenuté vztahy a vazby, silné momenty, lásku, hodnoty, ...

3.3 Artefakt

Knih UŽ fakt uf

je intimním artefaktem. Obsahuje jazyková sdělení, ale rovněž vznikla a existuje v hmatatelném světě jako kvádr listů vyrobených ze stromů obarvených inkoustem a sešitých dohromady. Sdružuje slova, fotografie a tahy štětcem, které byly sestaveny do intuitivního pořadí za účelem tvořit sbírku. Opravdu se jedná o *sbírku*. Vzpomínek, myšlenek a prostých impulzů, které by se mohly nazývat poezií.



Obrázek 42 - Sbírk UŽ fakt uf

Pokusila jsem se o propojení osobní zkušenosti se znalostí odborné a krásné literatury pro snahu o co největší soulad formy a obsahu. Nechala jsem se inspirovat škálou poetických forem (Slam poetry, experimentální poezie, vizuální poezie, haiku ad.). Vizuální aspekty jsou inspirovány uměním *nové figurace*, *konceptuální fotografií* a v neposlední řadě akční tvorbou ve své obsahové šíři.

3.3.1 Textová rovina

Text začíná úvodem, jež promlouvá ke čtenáři. Jako většina textů – je stručný a nechává recipientovi prostor utvořit si vlastní náhled a názor:

„Milý čtenáři,

držíš v ruce knihu, která vznikla, aby se někomu ulevilo. Aby povolilo, co bylo už dlouho napnuté. Budeš to ty? Uvidíme. To se musí zkusit.

Kniha začne doopravdy existovat, až se začteš. Tvoje myšlenky a představy stvoří její pravý význam. Můžeš přijmout, co ti nabízí – požvýkat to a strávit nebo odmítnout a vyplivnout

...“

První báseň je od úvodu oddělena celoplošnou akvarelovou ilustrací, která v sobě obsahuje i krátký text: *„Každé tělo je jedna báseň.“* Tento grafický počín složený z červené akvarelové ilustrace a červeného textu by měl sloužit k naladění se na atmosféru knihy.

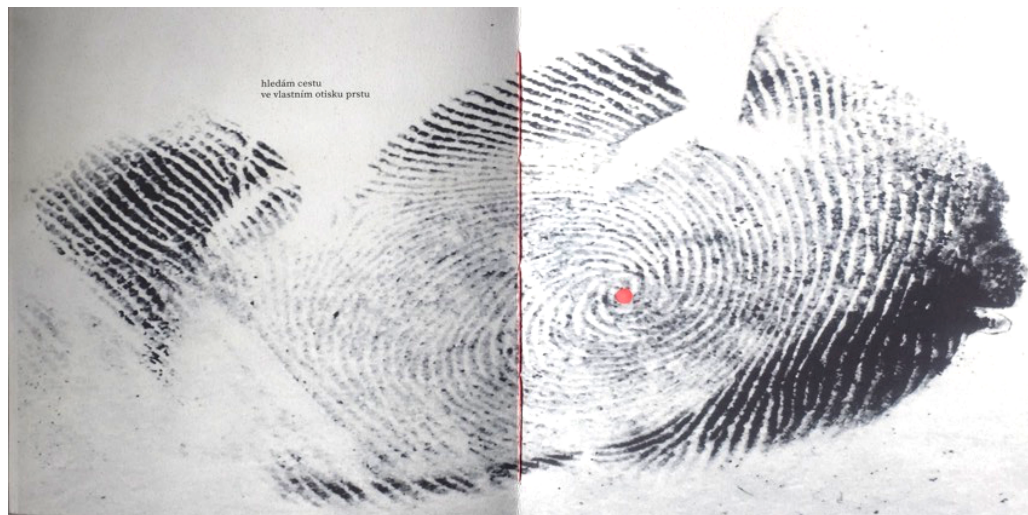
Sbírka obsahuje celkem 19 básní. Většina z nich je kratšího formátu (do deseti veršů). Verše jsou jednoslovné až jednověté. Pomyslně by se měly vejít do jednoho nádechu/výdechu. Tvoří myšlenkové obrazy. Jako příklad uvádím báseň s názvem *Neřvi*:

*„někdy je třeba
se nesprchovat
nechat
slzy stékat
přesolit polévku
a pak ji nedojídat
brodit potokem
až k jeho prameni
křičet z kopce
všechno nenávidět

počkat na nové ráno“*

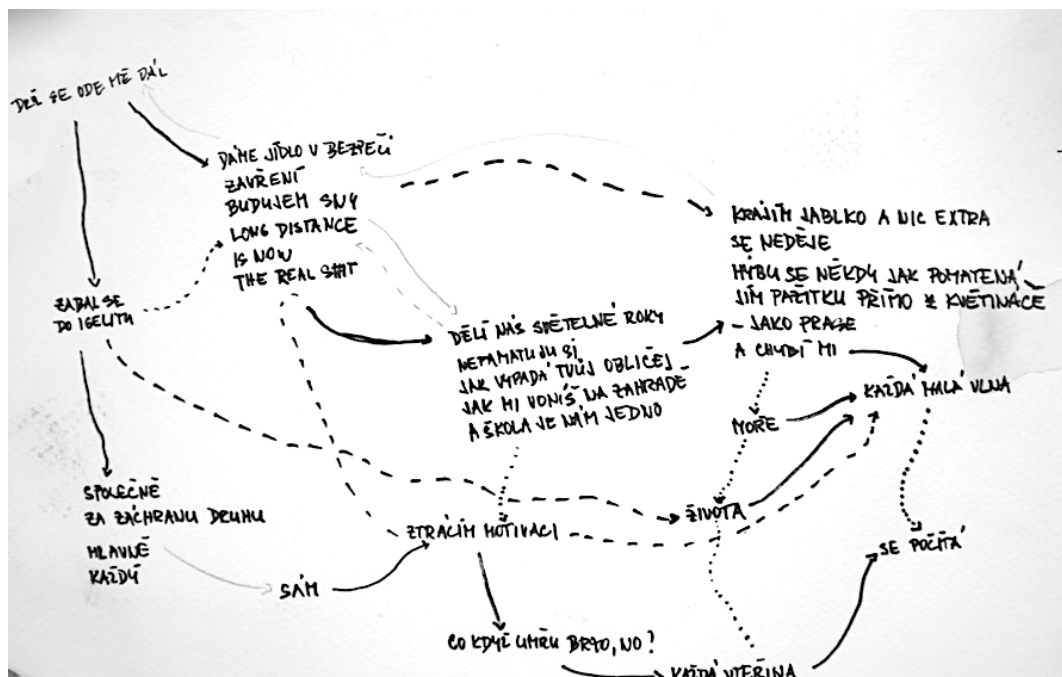
Většina textů vznikala jako proud vědomí, který jsem postupně zaznamenávala, zpětně redigovala, sestavila do veršů, spojila s ilustrací a umístila na stránku v grafickém programu. Několik textů je starších, zvolila jsem je, protože do sbírky hodily svým tématem, formou atd. Další ukázky viz kapitola **Tematická rovina**.

Následující báseň je příkladem poetického vyjádření, kde grafická složka převažuje nad složku jazykovou, tudíž dominuje poezie vizuální. Proces vzniku této konkrétní ilustrace jsem blíže popsala na straně.



Obrázek 43 - ilustrace, otisk prstu

Sbírka obsahuje i jeden experimentální text. Je v něm zachován proces vzniku – jednotlivé části textu na sebe navazují pomocí šipek, tudíž je možné text číst různými směry a pozorovat/zažívat změny ve významu básně.



Obrázek 44 - víceúrovňová báseň

Poslední text v knize je *poetry slam*, který původně pouze zazníval formou mluveného slova při exhibicích. Jako jediný je rýmovaný, rytmus je inspirován rapem. Tento text jsem začlenila, protože se tematicky hodí ke konceptu celé práce – zabývá se prožíváním menstruačního cyklu a hormonálních změn. Zároveň je umístěn na konci sbírky, přičemž funguje jako závěr celé knihy. Jako jediný z textů zabírá čtyři dvoustrany. Tento *slam* nebyl intencionálně určen pro mladšího čtenáře, dle mého názoru je ale dostatečně čitelný na to, aby mu náctiletý čtenář porozuměl.

„ ...
moje ulita mě očividně nechce
– dostala jsem to o 3 dny dřív
ale to je v pohodě,
PROTOŽE MOJE DNY
JSOU I TVOJE,
TAK DOJEDĚ.

nebudu se holit,
budeme si povídat
řeknu ti pravdu
o tom, jak plavu v prázdnou
jak mě vlastní tělo
bodá mečem strachu
že nebudu na hlad
ale vždycky jenom na chuť.
co je?
něco ti do toho vlezlo?
aha.
a přineseš mi aspoň čokoládu?
ne?
to je jedno
... stejně jsem bussy
Jím v županu
na dvoře
č ervený rybíz
a víc nic
... “

3.3.2 Jazyková rovina

Užívám jazyk tak, aby mi sloužil. Poslouchám, jak zní – soustředím se na zvukomalbu a rytmus. Každé slovo je pro mě významné. V některých případech pracuji přímo také se samotným tvarem slova nebo přenáším jeho význam do grafické podoby celé dvoustrany.

Básnické prostředky užívám tak, aby korespondovaly s věkem potenciálního čtenáře a narativ rovněž. Aplikovala jsem výrazy (např. anglicismy) a znaky, které by měly být srozumitelné a čitelné i pro náctiletého čtenáře a snažím se umírnovat lyričnost.

*„instagram mood
sní tvůj real vibe
high quality obočí
vytrhává
osobnost
já to dost kazím*

#sorynotsorry“

Veškeré jazykové prostředky jsou užity tak, aby pokoušely čtenářovu mysl a představivost. Zahrnula jsem logické hříčky, sarkasmus, černý humor i deníkovou formu čili zejména formy jazyka, kterými komunikuji sama se sebou. V následující básni, která nese název *Chyba* se na konci objevuje emotikon, který reaguje na formu jazyka, jež se vyvinula na sociálních sítích a zahrnuje bezprostřední emoce vyjádřené nikoliv slovy, ale obrazem prostřednictvím znaků.

*„Lída je asi blbá
(čtenář ať posoudí sám)
udělala velkou chybu
V diktátu se píše
pij a né pyj, Lído.
ale kdyby*

KDYBY!

*ten diktát
byl na vyjmenovaná slova?!
ha
... taky by to byla chyba*

*protože pyj
ve vyjmenovaných slovech není
aby se mu děti nesmály*

:(,

3.3.3 Tematická rovina

Zde jsou některé pojmy, zastupující tematické oblasti utvářející kontext knihy. Zapojila jsem slovníkové definice jednotlivých termínů⁴⁹, na které navazuje autorský komentář:

úleva,

-y ž. **1. zmenšení, zmírnění něčeho obtížného n. nepříjemného:** *pracovní ú-y; nemocný pocítil ú-u ulehčení; ú. bolesti zmírnění; ú. v žalu útěcha; s ú-ou se usmál; veř. spr. daňové ú-y; škol. (kdysi) částečné prominutí školní docházky starším žákům, zejm. ze zemědělských rodin*

***2. obleva 1:** *byla ú., voda plynula po ledě (E. Jel.)*

Úleva je prvním zastřešujícím konceptem. Již název sbírky *Už fakt uf* v sobě nese touhu po výdechu a povolení napětí jakéhokoliv druhu. Dále například jedná z počátečních stran nese pouze slovo *nádech* a v závěru zase slovo *výdech*. Jako příklad uvádím báseň (bez názvu):

„čím prudčeji
prásknu
dveřma
tím víc omítky
opadá
ze zazděného žalu
prásknu si pořádně
aby to slyšeli sousedi
spolu s řevem
raněného zvířete

at' už opadá“

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

⁴⁹ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: <https://sjsj.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=úleva&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

tělo,

-a s. (6. j. -e) **1. lidský, živočišný, rostlinný organismus zvl. ve své vnější podobě a projevech:** lidské, živočišné, rostlinné t.; kostnaté, hubené t.; stařecké t.; bezvládné, mrtvé t.; části těla; držení těla; bolelo ji celé t.; je silný (plný) v těle; být při těle tělnatý, obtloustlý; prospívat na duchu i na těle; trást se na celém těle; ...

Tělo je druhým zastřešujícím tématem, které pomyslně objímá celou sbírku. Objevuje se v obrazech (obr. i v textu:

„omotám se provázkem
počkám až změním barvu
zase ho rozmotám“

-

„trhám
krovky
broukům
lepím si je
kolem
páteře
odlétám“

-

„Jsem nosorožec...
s nosem v rohu
s nožem v rose
s rohem v oku
okupuju vlastní tělo
jako krab v cizí uličce
...“

emoce,

„-e ž. (z fr.) kniž. **duševní pohnutí, citový vzruch; dojetí, vzrušení:** básnická e.; převaha e. nad reflexí; **emoční před. dojmový, citový, emocionální;** řidč. **emotivní: e. prvek; e. síla básně, dramatu; med. e. neuróza nervová porucha z náhlého rozrušení mysli; → přísl. emočně prostředky e. účinné; → podst. emočnost, -i ž.“**

Celá sbírka je protkaná upřímnými emocemi ze vzpomínek, zkušenostmi s úzkostnými stavy a hledáním podstaty žití v lidském těle. Emoce vnímám jako přirozené projevy, které by neměly by neměly být za žádné okolnosti tabu. Čerpám zde ze svého prožívání náctiletého období v nesouladu s vnitřním systémem.

Odráží se zde moje dospívání a těžkosti, které mě v tomto období ovlivnily moji osobnost. Puberta pro mě byla plná strachu z nedokonalosti a samoty, potlačování emocí, problémů se sebepojetím a sebe přijetím, vzteku na nespravedlnosti světa, nepochopení, nedocení, byla jsem plná pocitu, že mě nikdo neslyší a nevidí. Měla jsem za to, že se musím chovat podle aktuálních požadavků (trendů) společnosti, a ne jinak, protože po tom, co se přizpůsobím, budu vhodná – kamarádka, partnerka, dcera atd.

hormony

-u m. (6. j. -u) (z řec.) biol. látka vyměšovaná žlázami s vnitřní sekrecí a ovlivňující důležité životní pochody; inkret; hormonový příd.: h-é žlázy; h-é přípravky obsahující hormony; h-é masáže

Období, kdy se u člověka vyvíjí sekundární pohlavní znaky je ovládáno hormonálními změnami. Je podstatné naučit se tyto změny umět u sebe registrovat – umět je rozpoznat, pracovat s nimi, a nakonec snad přijmout je za své, aby byla zachována rovnováha mysli a těla. A to u každého jedince.

*„HEJ CO JE
JE MI ZLE
ČEKÁM
NA BEZCHYBNOU PLEŤ
A MEZITÍM
SE MI DEN PŘED
ŠKOLNÍM FOCENÍM
PŘES NOC UDĚLÁ OPAR
NA PŮLCE OBLIČEJE.
HEJ CO JE.*

*sjíždím rozhovory
s Michelle Obamou
slané věci mažu sladkou
nutelou
... “*

člověk jako jedinec ve vztahu ke svému druhu (v době pandemie)

člověk,

-a m. (5. j. -če, mn. lidé v. t.) **1.** nejvyspělejší živá bytost se schopností myšlení a řeči; lidský jedinec: pracující č.; dobrý, čestný č.; nový, socialistický, sovětský č.; vykořisťování č-a č-em; nauka o č-u; syn č-a (náb.) Kristus; ♦ ozval se v něm č. lidský cit, soucit; žiji dnes jako č. lidsky, důstojně; zvítězil v něm č. nad zvířetem ušlechtilost, cit nad hrubými pudy; (tatínek ---) to byl č.!

vztah,

-u m. (6. mn. -zích) **1.** (~; ke komu, čemu; mezi kým, čím) okolnost, že někdo, něco je v něj. souvislosti, spojitosti s někým, něčím jiným; poměr 1, 3: rodinný, příbuzenský, přátelský, milostný v.; mít dobrý v. k lidem; živý v. k národní minulosti; kladný v. k životu, k práci; v. mezi rodiči a dětmi; v. mezi příčinou a následkem souvislost, spojitost, relace;

druh,

-a m. (mn. 1. -hové, -zi, 6. -zích) (**družka** v. t.) **1.** kniž. společník, přítel, kamarád: d. mých dě...

-u m. (6. mn. -zích) **1.** souhrn jednotlivin stejných vlastností; odrůda, skupina: d. dřeva, rostli...

pandemie,

-e ž. (z řec.) med. rozšíření nakažlivé nemoci po velkém obvodu: p. chřipky; pandemický příd. **1.** med. p-é nemoci **2.** bot. p-é rostliny rostoucí na velké části povrchu Země

Báseň považuji za formát, který zpracovává aktuálně prožívané emoce a vkládá je do slov. Mým cílem bylo ve sbírce obsáhnout téma, které se týká všech, protože, ve zkratce – lidstvo žije na jedné planetě a bez vzájemné komunikace a kooperace s přírodou, vymře. O těchto tématech hovořit je dle mého názoru existenčně zásadní, jakkoliv jsou tíživá. Celá práce vznikala v období pandemie Covidu-19 a je tímto faktorem ovlivněna – člověk se ocitá v globálním měřítku. Stává se mravencem v hořícím mraveništi a nezbyvá mu než snaha o spolupráci nejen s ostatními lidmi, ale i se sebou samým.

„Až roztaje poslední ledovec, roztaju s ním“

samota,

-y ž. **1. stav, kdy je někdo sám, něco samo, stranou, daleko od ostatního; odloučenost, osamělost, osamocenost: ticho** s-y; má rád s-u; pocit s-y osamění, osamocení; žít o s-ě osaměle, samotářsky; stavení stálo úplně o s-ě odděleno od ostatních stavení; promluvit si s někým o s-ě mezi čtyřma očima

Přímo souvisí s předešlým – je rok 2021 a my žijeme v době izolace a vztahů na dálku. To je současná situace, samota ovšem v různých podobách existuje napříč časem i napříč druhy. Je to stav, který vzniká, když se jedinec ocitne sám. Na rozdíl od pocitu **osamělosti**, jehož existence není přímo vázána na samotu. V knize se obojí odráží v hledání vztahu k sobě v jakémkoliv stavu.

bolest,

-i ž. **1. nepříjemný tělesný pocit působený chorobou, zraněním, úderem ap.;** bolení: *b. zubů, b. v hlavě, na prsou; silná, prudká, mírná, palčivá, svíravá, bodavá, řezavá, křečovitá, tupá, neurčitá b.; mít, snášet, vytrpět, mírnit, působit b.; b. trápí; b. proniká, otřásá někým, zmocňuje se někoho; třást se, svíjet se, sykat, křičet, výt, omdlít b-i; přen. vypít kalich b-i do dna* **2. bolestivé místo; rána: ošetřit, ovázat b.; mast na b-i**

Bolest může mít mnoho podob a její vnímání je vysoce individuální. Umět bolest prožívat a případně hojit rány bolestí způsobené, to jsou cíle téměř nadlidské. Přesto je zásadní se o to pokoušet. Snažit se porozumět bolesti své i bolesti cizí, která se od té naší může odlišovat naprosto diametrálně, i když ji označujeme jedním slovem. Kolem dvanáctého roku přichází různé nové bolesti, které jsou spojeny s tělesným a psychickým vývojem a jejichž vliv na člověka je znatelný. Úzce tato skutečnost souvisí s únavou, potížemi se soustředěním, změnami nálad, s hněvem.

„řeknu ti pravdu

*o tom jak plavu v prázdnu
jak mě vlastní tělo
bodá mečem strachu
že nebudu na hlad
ale vždycky jenom na chuť“*

přírodní procesy, příroda,

-y ž. **1. souhrn skutečností, kt. nevznikly úmyslnou činností lidskou:** *síly, zákony, tajemství p-y; živá p. živočišstvo a rostlinstvo; neživá p. horniny, minerály* ap.; *materialistické pojetí p-y; bojovat s p-ou; hříčky p-y* **2. volná krajina mimo lidská sídliště s rostlinstvem a živočištvem:** *horská, volná, nespoutaná p.; jarní, omládlá, štědrá p.; vycházky do p-y; těšit se z p-y; matka p.; škol. škola v p-ě vyučování přenesené na urč. dobu do přírody (do zotavovny ap.)*

proces,

... **2. dění, děj plynule se vyvíjející, po etapách postupující:** *historický, společenský p. vývoj; p.*

... přičemž všechny tyto projevy jsou přirozené a je potřeba s nimi kalkulovat, protože patří do procesu růstu (člověka). Ten se v přírodě zrcadlí a opakuje. Jedním z dominantních tvarů užitých ve sbírce je kruh, jež vyjadřuje mimo jiné přírodní koloběhy.

klimatická krize krize,

(*dř. ps. krize*), -e ž. (z řec.) **1. rozhodná chvíle, rozhodný obrat:** *po přestálé krizi nastalo v nemoci zlepšení; liter. část děje (dramatu, románu), v níž vrcholí rozpor protikladných sil* **2. těžká, svízelná situace; svízel, potíž, tíseň, nesnáz,** *zmatek: duševní k.; k. manželství; pubertální k.; mravní, společenská k.; politická, vládní k.; náboženská k.; výrobní, zemědělská k.;*

Když se koloběh naruší, dochází k nerovnováze. Přesněji řečeno k nerovnováze všeho. Přežití druhu v současnosti není otázka pouze zvířat, která vymírají, ale i lidí, kteří umírají. Jistá analogie by se zde mohla objevovat. Vzhledem k faktu, že za záchranu planety země počaly stávkovat děti proti dospělým, nemůže toto nebýt naprosto zásadní v publikaci určené dětem od 12/13 let.

úleva,

-y ž. **1. zmenšení, zmírnění něčeho obtížného n. nepříjemného:** *pracovní ú-y; nemocný pocítil ú-u ulehčení; ú. bolesti zmírnění; ú. v žalu útěcha; s ú-ou se usmál; veř. spr. daňové ú-y; škol. (kdysi) částečné prominutí školní docházky*

starším žákům, zejm. ze zemědělských rodin ***2. obleva 1: byla ú., voda plynula po ledě (E. Jel.)**

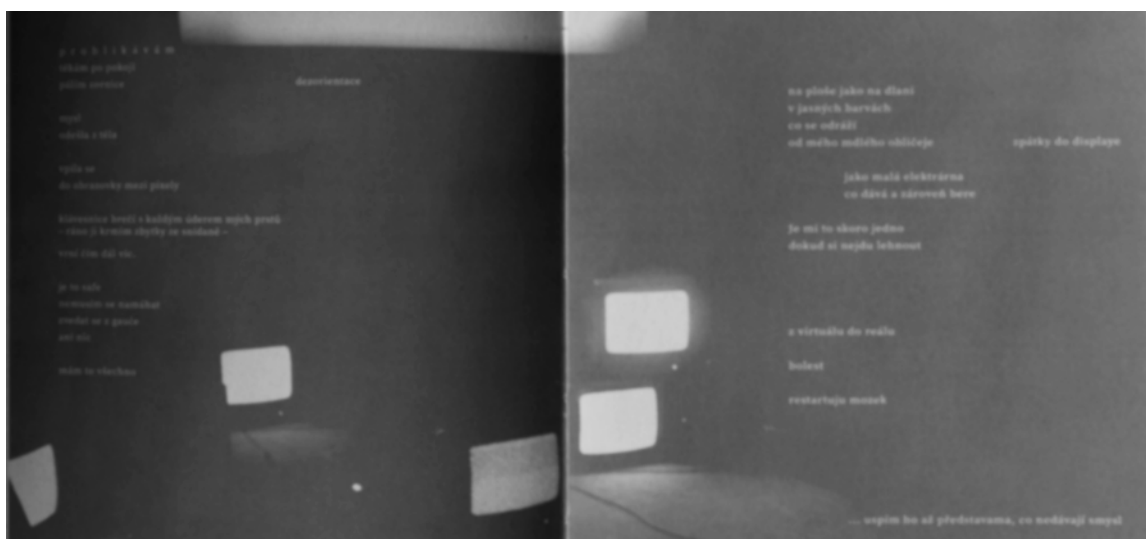
V napjaté společnosti je těžké hledat povolení. Hledání úlevy se odráží v mém životě hluboce, a tudíž v básních rovněž. Název sbírky *Už fakt uf*, by měl být úlevným povzdechem. Témata obsažená ve sbírce jsou vážná, ale od toho je na světě poezie, aby uchopila emoci a vložila ji do slov. Emoce negativní jsou emoce mnohdy nejsilnější a úleva může přijít třeba i díky ztotožnění se s emocemi v textech.

digitalizace,

toto slovo se nenachází ve slovníku spisovné češtiny

Změny způsobené technologickým pokrokem jsou jedny z nejdominantnějších změn pro lidstvo vůbec. Informační věk se odráží se v každodenním životě a v neposlední řadě působí na jazyk a komunikaci. Věty se zkracují, vytváří se nové a nové zkratky, „smajlík“ a rovněž množství novotvarů. Vztah člověka k digitálnímu prostoru se v textech objevuje jak v jazykových prostředcích, tak v narativu.

a další...



Obrázek 45 - digitál

3.3.4 Vizualní rovina

Celkový vizuál *artefaktu* jsem tvořila s příklonem k minimalismu tak, aby sbírka působila harmonicky:

3.3.4.1 Sazba

Sazbu knihy jsem prováděla v programu Affinity Publisher, se kterým jsem neměla předchozí zkušenost, tudíž jsem v procesu sazby učila program ovládat.

Knih je čtvercového formátu (21 cm x 21 cm). Každá dvoustrana obsahuje jednu báseň. Umístění básně na stránku je vždy podmíněno textem samotným – délka, tvar a vztah k ilustraci byly při hledání ideální pozice určující. Často jsem zvolila umístění objektů dle středové a osové souměrnosti. Několik ilustrací pokrývá celou dvoustranu, přičemž text jsem v programu vložila do horní vrstvy přes obraz.

Zvolila jsem jeden font, který aplikuji v různých stylech napříč celou knihou. V patkové podobě – Source Serif Pro – jsou psány texty básní a hlavní nadpis, nepatkový styl – Source Sans Serif – je užit u nadpisů.

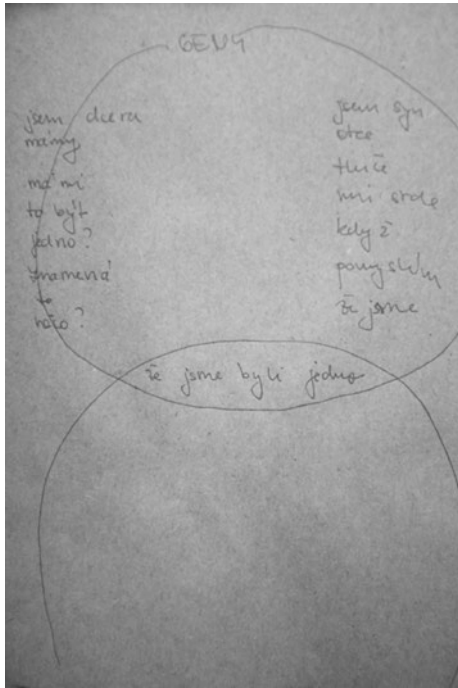
3.3.4.2 Ilustrace

Ilustrace a texty koexistují v pevném sepětí. Jak už jsem zmínila výše, obrazová složka je ve vztahu k textové poměrně vyvážená, jak v počtu básní a ilustrací, tak je vyvážená svým obsahem.

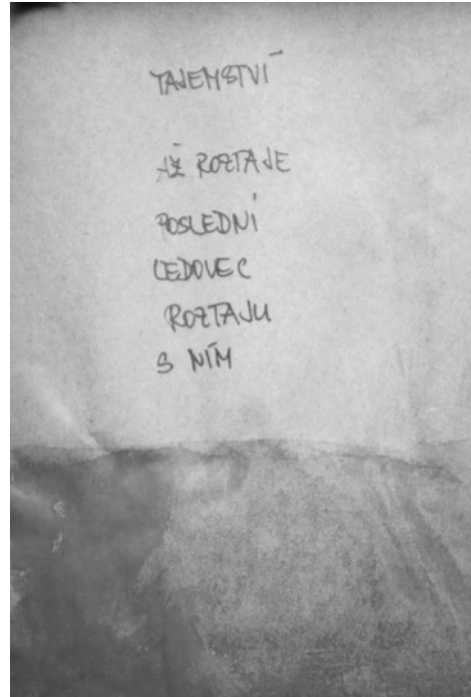
Po tom, co jsem měla přibližný výběr básní, rozhodla jsem se pro trojí podobu ilustrací: červená akvarelová malba, černobílá akvarelová malba (plus kresebné prvky) a fotografie. Tomuto rozhodnutí předcházelo mnoho hodin přemýšlení a představování a následně začaly vznikat náčrty:



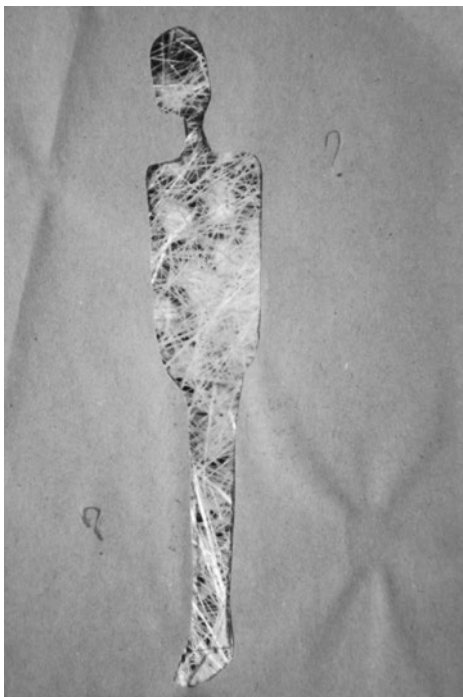
Obrázek 46 - náčrt



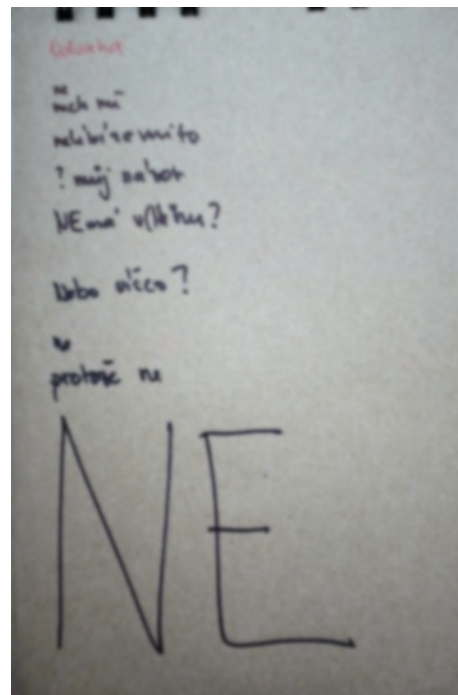
Obrázek 47 - náčrt



Obrázek 48 - náčrt



Obrázek 50 - náčrt



Obrázek 49 - náčrt

červené ilustrace

Nejprve jsem vytvořila malbu červenou tuší, na které jsou pouze pokroucená téměř abstraktní těla. K ní jsem připojila text uvozující celou sbírku: *Každé tělo je jedna báseň.*

Tento obraz byl určující ve při rozhodování o barevné kompozici sbírky. Původně měly být červené pouze některé texty, ale postupně vyplynulo, že by bylo zajímavé prvek rozpité tuže opakovat i u dalších básní. Červená tuž v ploše se objevuje opět na konci sbírky, aby byla kniha barevně vyvážená – podepírá závěrečný poetry slam – umocňuje téma tělesnosti a bolesti.



Obrázek 51 - červená ilustrace



Obrázek 52 - červená ilustrace



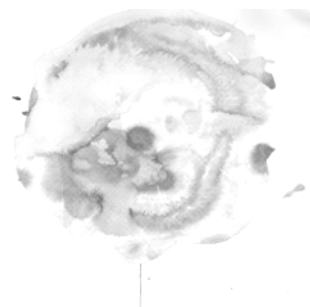
Obrázek 53 - červená ilustrace

černé ilustrace

Ve středu sbírky se vyskytují ilustrace černobílé, vytvořené tuží černou, kterou jsem rozpíjela ve vodě.



Obrázek 55 - ilustrace černou tuží



Obrázek 54 - ilustrace černou tuží

Ilustrace na obrázku č. vznikla jinak než všechny ostatní. Jedná se o černobílý otisk prstu přes dvě strany. Jedná se opravdu o otisk mého prstu, přičemž ilustraci jsem vytvořila následovně – umyla jsem si ruce mýdlem, na prst jsem nanesla pigment (uhel), přelepila pigment lepící páskou, lepící pásku s otiskem prstu jsem nalepila na papír, kde se pigment zachytil. Nakonec jsem otisk vyfotografovala a fotku upravila. Ve středu „spirály“ je umístěn červený rybíz ze závěrečného slamu.

fotografie

Všechny fotografie spojuje jeden faktor – obsahují nějakou část lidského (mého) těla. Rozhodla jsem se použít snímky vytvořené na erasmus pobytu v Portugalsku, kde jsem půl roku studovala *Visual arts* ve městě Faro, dále intimní záznamy svého těla, často v propojení s přírodními prvky.



Obrázek 56 - moře (Faro beach), 2019



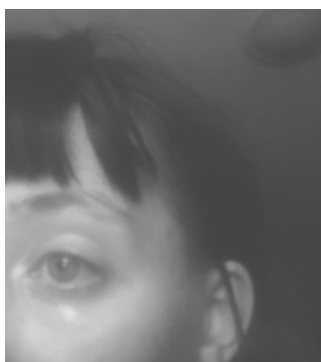
Obrázek 57 – ruka (Olomouc), 2021



Obrázek 60 - instalace z výstavy studentů oboru Visual arts (Faro), 2019

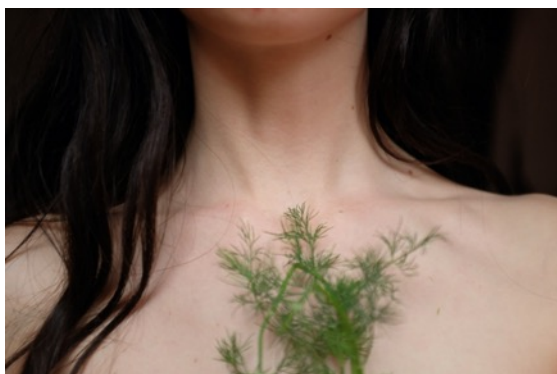


Obrázek 59 - saliniště (Faro), 2019



Obrázek 58 - slza (Olomouc), 2021

Fotografiím jsou věnovány úvodní i závěrečné listy knihy. Pomyslně otevírají a zavírají celé dílo. Konkrétně tyto jsou specifické i svou barevností – nejsou černobílé, protože nesou barvu kůže a rovněž zelenou barvu rostlin.



Obrázek 62 - kopr I (Olomouc), 2021



Obrázek 61 - kopr II (Olomouc), 2021

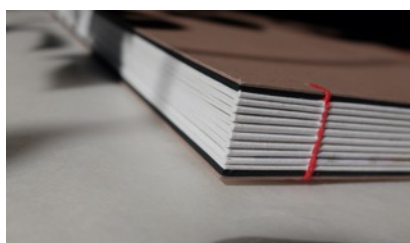
Obálka knihy je naprosto minimalistická. Obsahuje pouze název a ilustrace těla (obojí v červené barvě), která vznikla kombinací jednotlivých technik obrazového obsahu sbírky – vytvořila jsem obrys těla z fotografie (Obrázek 59 - saliniště (Faro), 2019) a vyřízla výplň z ilustrace (Obrázek 51 - červená ilustrace). *Tělo* leží u dolního okraje obálky. Tato poloha a pozice opět vyjadřuje odpočinek/úlevu zároveň nehybnost/únavu (o)

3.3.4.3 Papír a vazba

Hmatatelnou podobu sbírky jsem konzultovala přímo v tiskařském studiu Grafické-papíry.cz, kde byla práce natištěna a svázána koptskou vazbou, k šití byla použita červená nit. Obálka je ze dvou lepených vrstev – černý karton (SUMO, 1.5 mm, 710x1010, černá ve hmotě) a barevný papír (Crush, 250 g, 72x102, 17 mandle, 0278. Textová část je natištěna na recyklovaný papír (Crush, 250 g, 72x102, 00 corn, 0276). Výběr správného papíru nebyl jednoduchý. Nakonec jsme zvolili vyšší gramáž, aby vynikl tisk fotografií a aby sbírka měla přiměřenou tloušťku.



Obrázek 65 - Grafické papíry, vzorník

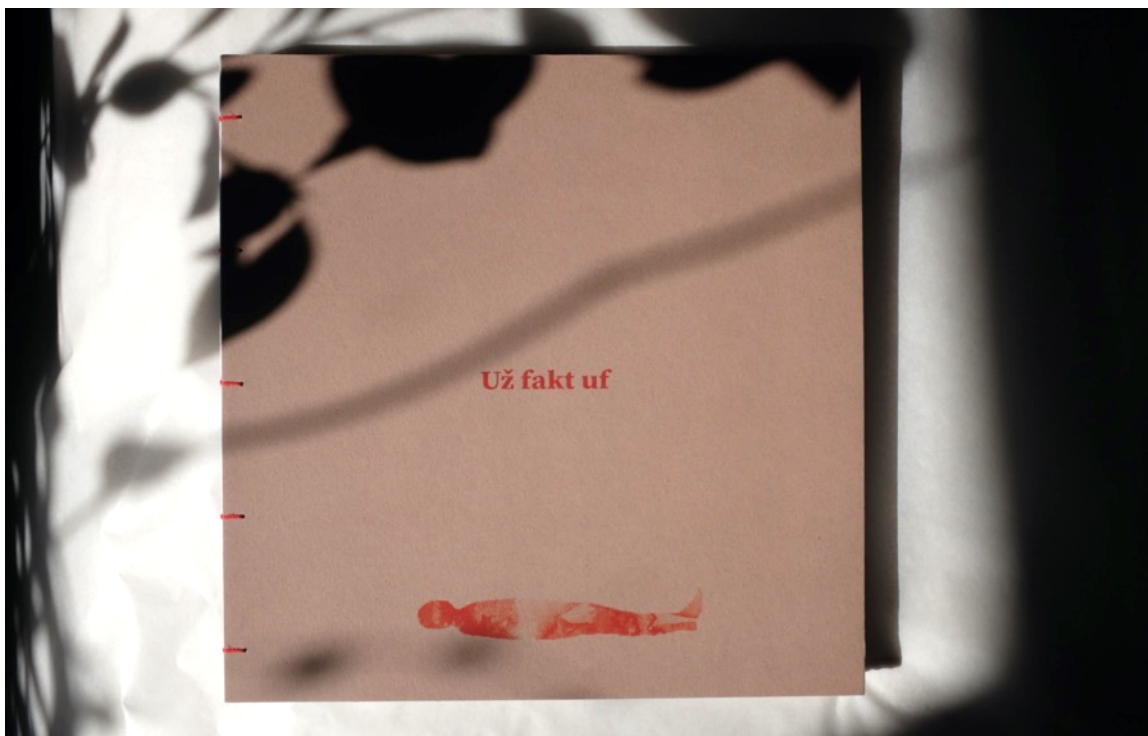


Obrázek 64 - koptská vazba

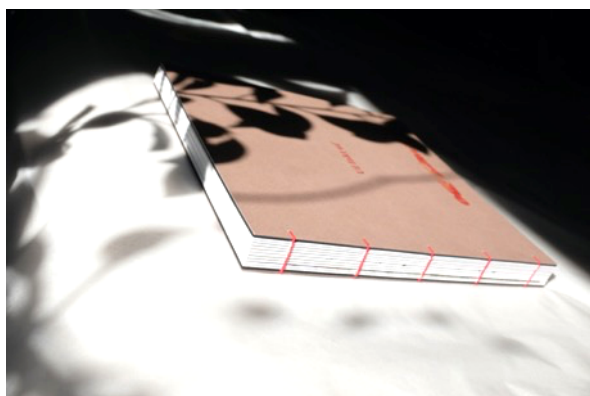


Obrázek 63 - vazba

4 Fotodokumentace hotové sbírky



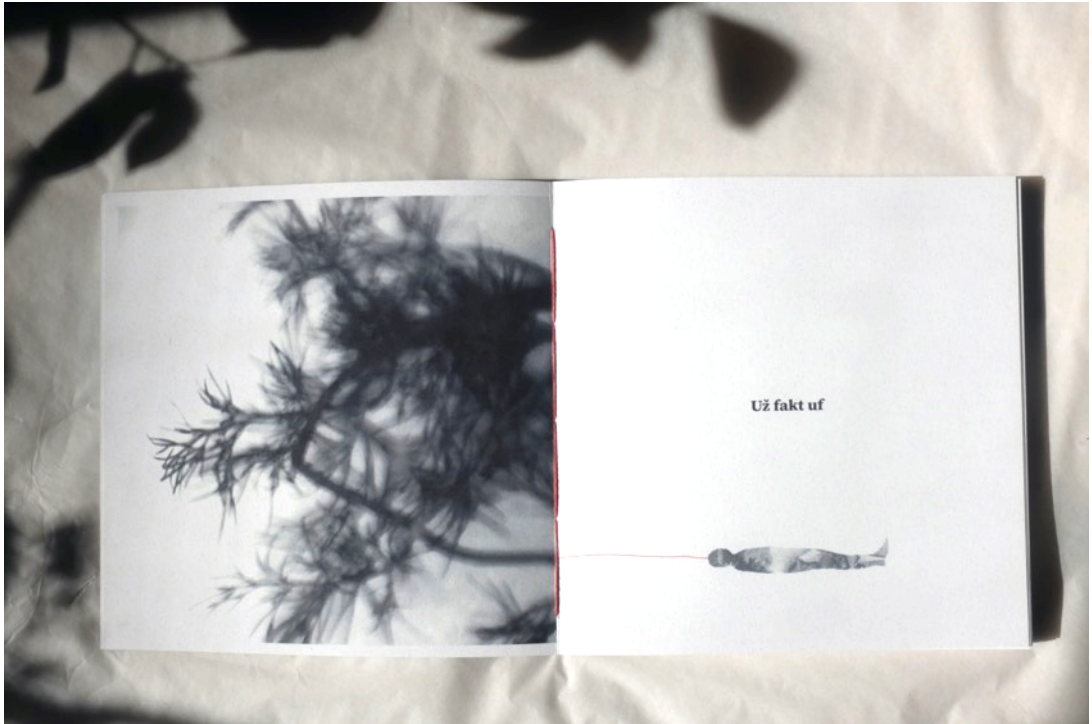
Obrázek 66



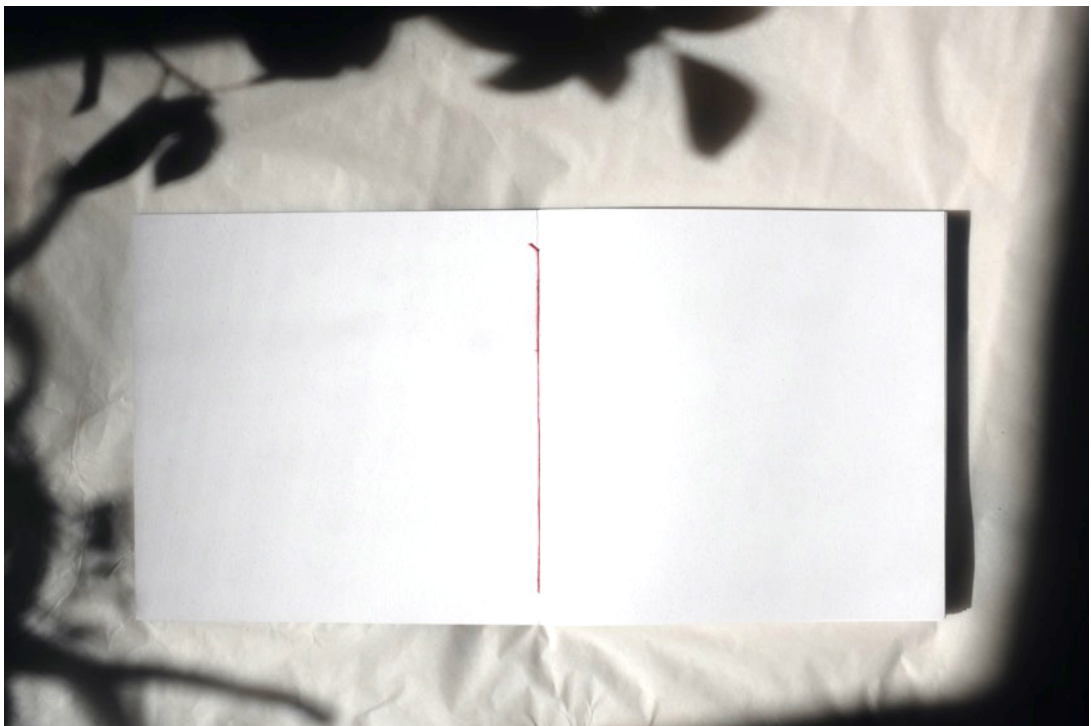
Obrázek 68



Obrázek 67



Obrázek 69



Obrázek 70



Obrázek 71



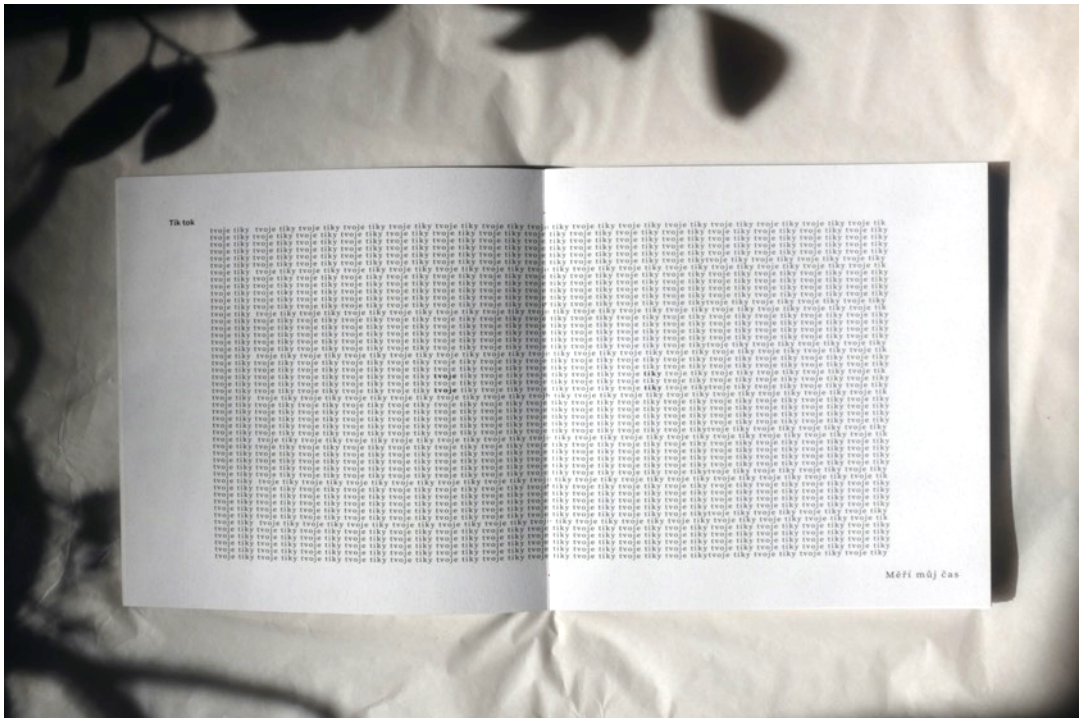
Obrázek 72



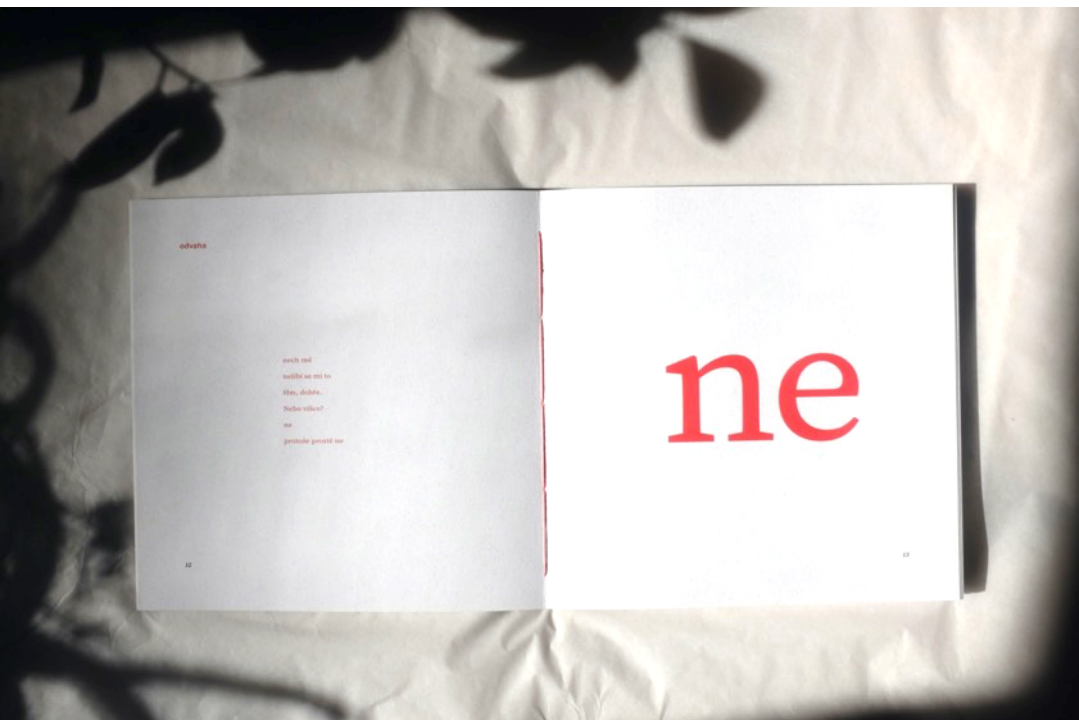
Obrázek 73



Obrázek 74



Obrázek 75



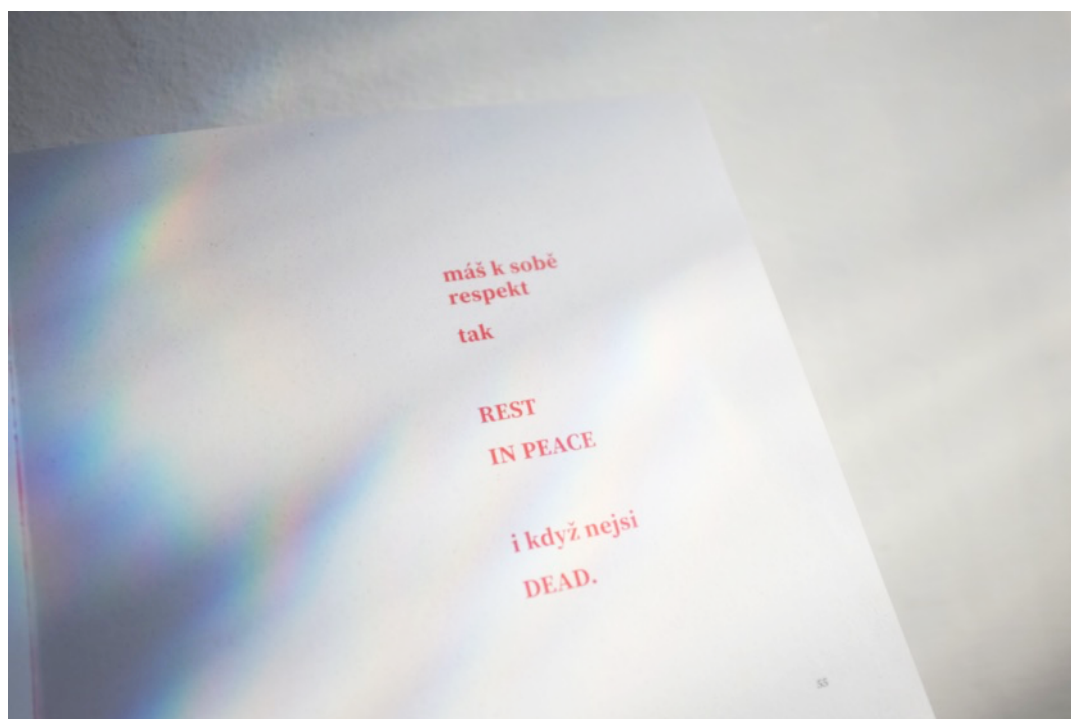
Obrázek 76



Obrázek 77



Obrázek 78



Obrázek 79

5 Didaktická část – Neobyčejné knihy

Didaktická část práce se zaměřuje na praktické využití knihy jako artefaktu při hodinách výtvarné výchovy. Metodika zde popsána je určena (na rozdíl od praktického výstupu této práce) žákům prvního stupně. Jedná se o úvod – seznámení se s knihou jako objektem, jež by mohlo předcházet tvorbě vlastní autorské knihy. Následující kapitoly popisují zkušenost z pedagogické praxe, kde v hodinách výtvarné výchovy v druhé a třetí třídě byla tato metodika aplikována.

5.1 Výtvarná řada „Neobyčejné knihy“

5.1.1 RVP zařazení

Neobyčejné knihy

Cíl projektu: Žáci vytvoří autorskou knihu recyklací knih a látek určených k likvidaci.



Obrázek 80 - Neobyčejné knihy

Časová dotace: 180 minut

Ročník: II. a III. ZŠ

Předmět: Výtvarná výchova

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, environmentální výchova

Mezipředmětové vztahy: český jazyk, přírodověda, pohybová výchova

Dílčí cíle:

kognitivní

žák dokáže...

- vyjmenovat a rozlišit typy kontejnerů na tříděný odpad, které se nachází v místě jeho bydliště
- navrhnout, co je možné dělat s věcmi, které už nepotřebujeme
- rozeznat jednotlivé materiály
- a určit, z čeho se vyrábí a jakým způsobem je lze recyklovat
- popsat, z jakých částí se skládá kniha a tyto části pojmenovat
- rozvést diskusi na téma „záchrana planety“
- argumentovat proč je důležité třídit odpad a starat se o životní prostředí
- spolupracovat se spolužáky na tvorbě autorské knihy
- vymyslet vizuál, název a obsah své knihy

psychomotorické

žák dokáže...

- balancovat s knihou na hlavě při přecházení třídy
- postavit co nejvyšší věž z knih
- komunikovat se spolužáky bez mluvení
- domlouvat se na dělbě práce při tvorbě
- přetvořit přidělenou knihu na „něco jiného“ dle svého návrhu za pomoci technik: kresba, malba, mačkání, frotáž, trhání, stříhání, vlepování textilního materiálu, psaní

afektivní

žák dokáže...

- vnímat ochranu přírody jako existenčně zásadní
- pozitivně přistupovat ke kreativní práci s různými materiály

- upevnit svůj vztah ke knize jako k artefaktu
- zreflektovat a ocenit výtvarnou práci s „odpadním“ materiálem
- považovat třídění odpadu a vnímání materiálu obecně za důležité a tento přístup dokáže aplikovat ve svém osobním životě

výuková metoda: diskuze v kruhu, řízený dialog, brainstorming, metoda práce s textem

organizační forma výuky: hromadná výuka, skupinová práce

pomůcky: staré knihy (na vyhození), zbytky textilií, libovolné výtvarné pomůcky a další materiály (ideálně odpadní/přírodní/recyklovatelné)

5.2 Počáteční myšlenka

Snažila jsem se najít způsob, jakým by bylo možné zapojit do hodin výtvarné výchovy *knihu* jako objekt. Dala jsem si za cíl ukázat dětem, jak jsou knihy zajímavé a krásné a jaká může být jejich cesta před tím, než je někdo definitivně vyhodí.

5.3 Materiál

Při budování vztahu s knihami jsem postupně ve vztahu k životnímu prostředí narazila i na problém odpadu. Knihy vyrobeny s materiálu, který je sice recyklovatelný, přesto je důležité si uvědomit, kde je původ tohoto materiálu.

Papír je velmi křehká surovina, a přesto si ji lidstvo oblíbilo pro přenos myšlenek formovaných v jazyce a zakódovaných do písmen.

*„Papír (technologie) stejnoměrná vrstva převážně rostlinných vláken je tvořena na síť, odvodněna a usušena do tuhé vrstvy. Tento způsob ruční výroby papíru se v papírnách do přelomu 18. a 19. století zásadně nezměnil. Surovinou byly roztržiděné, vyprané, nahrubo rozřezané a sluncem vybělené **hadry**, prošlé zhruba dvoutýdenním hnilobným procesem.“⁵⁰*

Představuji si papír, jako něco utkaného z přírody. Ke každé takové věci by se podle mého názoru mělo přistupovat s něhou. Samozřejmě stále v rámci kritického myšlení. Vyvstaly

⁵⁰ Petr Voit, Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století, Praha 2006. Dostupné z: [https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Pap%C3%ADr_\(technologie\)](https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Pap%C3%ADr_(technologie))

otázky – Je možné dál využít knihu, která už svým obsahem neslouží žádnému čtenáři? Co když je její obsah nemorální, zlý atp., měla by se taková kniha poslat na skládku? Co všechno se dá vyrobit z knihy? Může kniha jako objekt nějak přispívat životnímu prostředí? Atd.

Nebylo jednoduché najít odpovědi, tak jsem se rozhodla vyřešit problém prakticky – navštívila jsem charitativní second-hand obchod v Olomouci a zeptala se, co dělají s nechtěnými knihami a jestli bych si nemohla nějaké odvézt a použít je na výtvarný projekt pro děti. Vedoucí byla velmi ochotná, a nakonec jsme se domluvili na výměně – já jsem strávila pár hodin tříděním polic s knihami a ty, které už jsem považovala za neprodejně, mi byly darovány.

Vybrala jsem zejména knihy poničené a brakovou literaturu. Bylo těžké rozhodnout se, kterou knihu už si pravděpodobně opravdu nikdo nekoupí a která má ještě šanci na svého čtenáře, ale bylo nutné tuto čistku provést, protože si údajně moc lidí knihy nekupuje a stále nějaké přibývají od lidí, kteří se jich potřebují zbavit, ale nechtějí je vyhazovat. Knihy spolu se zbytky látek jsem si odnesla jako materiál pro tento výtvarný projekt.

5.4 Průběh hodin

I. blok

90 minut

- a) V úvodu proběhne seznámení na koberci, ideálně v kruhu. Můžeme si povídat o čemkoliv, zahrát si hru na rozhýbání, protáhnout se.

S druhou i třetí třídou jsem na začátku měla s dětmi rozhovor v sedě na koberci. Všichni jsme se představili a řekli něco málo o sobě. Děti v druhé třídě byly trochu překvapené, že mají jinou paní učitelku, tak jsme seznamování věnovali dost času.

- b) Hodina pokračuje brainstormingem a diskuzí. Učitel pokládá dětem otázky: *Máte rádi knihy? Máte svoji knihu? Která je vaše nejoblíbenější? Kdo čte z vaší rodiny nejvíc? Chodíte do knihovny? Co vám četli vaši rodiče, když jste byli menší? Můžeme jenom tak vyhodit knížku, která už se nám nelíbí? Co děláme s knihami, které už nikdo nechce? Z jakého materiálu mohou být knihy? Jak mohou být velké? Co všechno v nich můžeme najít?*

Můžeme si promítnout, pro navození atmosféry, ukázky nejstarších knih na světě, ukázky nejslavnějších knih a podobně.

Brainstorming bavil většinu dětí a narazili jsme na zajímavé postřehy, jako například knihovny na nádražích, výzdoba v kavárnách vytvořená z knížek, výroba polic z knih, a další!

- c) Žáci se posadí do dvojic a na lavici dostanou jednu náhodnou knihu. Mají za úkol si knihu prohlédnout. Následuje sada otázek a úkolů vztahujících se ke konkrétní knize – probíhá diskuze – *Umíte najít rok vydání? Z jakých částí se vaše kniha skládá (učitel promítne na tabuli části knihy)? Jaký má název a o čem si myslíte, že je? Je kniha lepená nebo vázaná?...*
- d) Otevřete knihu na náhodné stránce, zavřete oči a ukažte prstem na náhodné slovo, to přečtete nahlas. Přečtete první a poslední větu z knihy. Podívejte se, kolik má kniha stran. Má kniha nějaké ilustrace? Líbí se vám? Jaká je to výtvarná technika?

Když jsem rozdala žákům knihy a řekla jsem, že s nimi budou pracovat, tvářili se poněkud zmateně, brzy je ale zaujalo zkoumání objektu a probíhaly zajímavé rozhovory o tom, co jejich knihy vlastně obsahují, proč už je nikdo nechtěl číst.

Bylo obohacující hledat rozdíly a podobnosti, porovnávat svoji knihu s ostatními a rozkrývat postupně její příběh.

Několik žáků nebo spokojeno s tím, jakou jsem jim dala knihu. Připadalo jim nespravedlivé, že si nemohli vybrat. Pobavili jsme se o tom spolu, vysvětlila jsem jim, že princip náhody má své výhody a že knihu stejně budou přetvářet na svoji knihu.

e) Po detailním prozkoumání knihy následují aktivizační úkoly:

- Bez mluvení všichni spolu postavte věž tak, aby byla co nejvyšší (žáci se snaží domluvit posunky na tom, aby všichni otevřeli své knihy a drželi je nad sebou).
- Přejděte celou třídu s knihou na hlavě (u tabule čeká učitel na „highfive“).
Můžeme navyšovat obtížnost přidáváním dalších knih.
-

Tyto aktivity měly jednoznačně největší úspěch. Aktivizace dětem udělala radost a nadšeně plnili úkoly. Kniha se najednou stala stavebním materiálem nebo balanční pomůckou. Úplně se změnil její původní účel. Dětem ze druhé třídy ještě moc nešlo chození s knihou na hlavě, všichni to ale zkusili a hodně jsme se u toho nasmáli. Žákům ze třetí třídy se nedařilo postavit věž, mimo jiné pro to, že měli v té době osobní konflikty mezi sebou a při nacházení řešení mlčky se všichni pohádali.



Obrázek 82 - Neobyčejné knihy, aktivizace



Obrázek 81 - Neobyčejné knihy, aktivizace

Žáci se přesunou zpět k pracovním stolům.

Po běhání jsme se přesunuli do klidné „pracovní zóny“ a před další aktivitou byla přestávka na občerstvení. V té jsem si s dětmi povídala u svačiny. Vyzvídali, co dělám, kolik je mi roků a podobně. Bavila jsem se s nimi upřímně a se zájmem a věřím, že to bylo příjemné pro všechny zúčastněné.

- f) Učitel sdělí žákům, že všechny knihy, jež mají na lavicích, jsou knihy vyřazené, které by jinak byly vyhozeny a vysvětlí jim cíl dalšího bloku: **přetvořit knihu tak, aby se z ní stala kniha neobyčejná, a tím by vzniklo umělecké dílo.** Lze žákům ukázat ukázky zajímavých autorských knih, poradit techniku, ideálně je ale necháme pracovat libovolně.

Nejprve jsme probrali, proč vlastně knihy, které jsem přinesla můžeme použít jako výtvarný materiál. Děti vyjadřovaly svoje negativní pocity z toho, že se jedná o knihy do sběru. Pověděla jsem jim o zkušenosti z charitního obchodu a o tom, jak byly všichni zaměstnanci moc rádi, že vzniknou umělecká díla.

Když jsem jim sdělila, že budou knihu přetvářet, ptali se mě, jak to budeme dělat a já jsem jim vysvětlila, že to bude na jejich fantazii.

Promítla jsem jim ukázky prací umělců, kteří se zabývají autorskou knihou nebo autorským papírem.

- g) Dvojice mají za úkol vymyslet koncept a název (ten případně až po vyhotovení díla) a prodiskutují s učitelem techniky – stihání, lepení, šití, trhání, kreslení, malování, koláž, ...

Poslední úkol žáci zvládli s menšími obtížemi skvěle. Téměř všichni vymysleli, co by se tak s knihou dalo dělat, aby změnila svoji podobu. Mladším žákům jsem k mému překvapení nemusela radit téměř vůbec. Pracovali velmi kreativně.

- h) Podle toho, kolik zbude času na konci hodiny, si můžou žáci prohlédnout látky a materiály a vybrat si, s čím budou v další hodině pracovat.

Chodili jsme po třídě a přehrabovali krabice s textilními odřezky a vyřazeným oblečením. Bylo příjemné soustředit se na zajímavé vzory a barvy. Bavili jsme se o tom, jaký má který kus původ a hledali jsme materiálové kombinace, které by se k sobě hodily.

- i) Závěrečná reflexe může probíhat například formou diskuze nebo myšlenkové mapy, stručné reflexe na papír atd.

Na závěr jsem pobídla – opět na koberci v kruhu – každého, aby řekl jednu aktivitu, která ho bavila a jednu zajímavou informaci, kterou se během bloku dozvěděl. Svoje postřehy neřekli všichni, ale já jsem nikoho mluvit nenutila. Byla to jejich volba, jestli se chtějí vyjádřit nebo ne. Ve druhé třídě se diskuze svezla do sdílení informací o domácích mazlíčcích a ve třetí třídě jsme řešili oblíbené učitele.

II. blok

90 minut

- a) Druhý blok začíná jednoduchou hrou: *Slunce svítí na toho, kdo...*
- žáci se postaví do kruhu, jeden je uprostřed, odříká *Slunce ...* a dodá nějakou podmínku: *Slunce svítí na toho, kdo dnes snídal lupínky s mlékem apod.*
 - ti, kteří se s podmínkou ztotožňují, se mají vyměnit a ten, kdo vyvolává, se snaží ulovit místo v kruhu a nechat říkat někoho dalšího
 - je možné postupovat od jednoduchých otázek o počasí až k osobním otázkám například o tom, jak se žáci momentálně cítí, co je tíží atd.

Při této aktivitě jsme se ve druhé třídě náhodou dostali v diskuzi až k tomu, že zvířecí mazlíčci umírají a je to v pořádku. V podstatě jsme měli takový krátký rozhovor o smrti, a bylo to osvobozující a příjemné, protože děti o tomto tématu mluvily velmi přirozeně.

- b) Žáci zopakují, co si pamatují z předešlé hodiny a rozesadí se do dvojic.
c) Následuje kreativní a tvořivá práce dle plánů z předešlé hodiny.

Nechala jsem děti v obou třídách pracovat jejich tempem. V jedné části třídy byly látky, provázky, vlna atd., kde si mohl každý vybrat cokoli potřebuje. Jejich paní učitelka mi poskytla různé papírové odřezky a další zbytky materiálů, které měly žáci po celou dobu k dispozici.

Nakonec ne všichni pracovali ve dvojicích. Celkem tři žáci se rozhodli vytvořit knihu sami, protože se jim nechtělo spolupracovat s člověkem, který není vyloženě jejich kamarád

a lépe dvojice nevyšly. Nebyl to vůbec problém. Naopak jsem měla radost, že jsou schopni komunikovat svoje potřeby. Když někdo preferuje samostatnou práci, je to v pořádku.

Pustila jsem dětem k práci hudbu a po celou dobu jsem obcházela třídu, konzultovala a pomáhala se vším, co bylo potřeba.

Když žáci zjistili, že můžou knihu nejen pomalovat, ale zasáhnout do ní opravdu jakkoliv, uvolnili se – experimentovali s barvami, s textiliemi, trhali knihu a zase ji slepovali dohromady. Bylo zjevné, že nejsou zvyklí pracovat bez zábran. Narazila jsem i na několik případů, kdy si děti vůbec nevěděly rady s tím, jak takovou tvořivou práci začít. Čekali na instrukce. Neustále se mě ptali, co můžou a nemůžou, co je povolené a zakázané a divili se, když jsem jim většinou odpověděla, že můžou dělat skutečně cokoli. Vnímala jsem, jak jsou žáci pozitivně naladěni a užívají si svobodu projevu.



Obrázek 84 - Neobyčejné knihy, materiál



Obrázek 83 - Neobyčejné knihy, proces tvorby



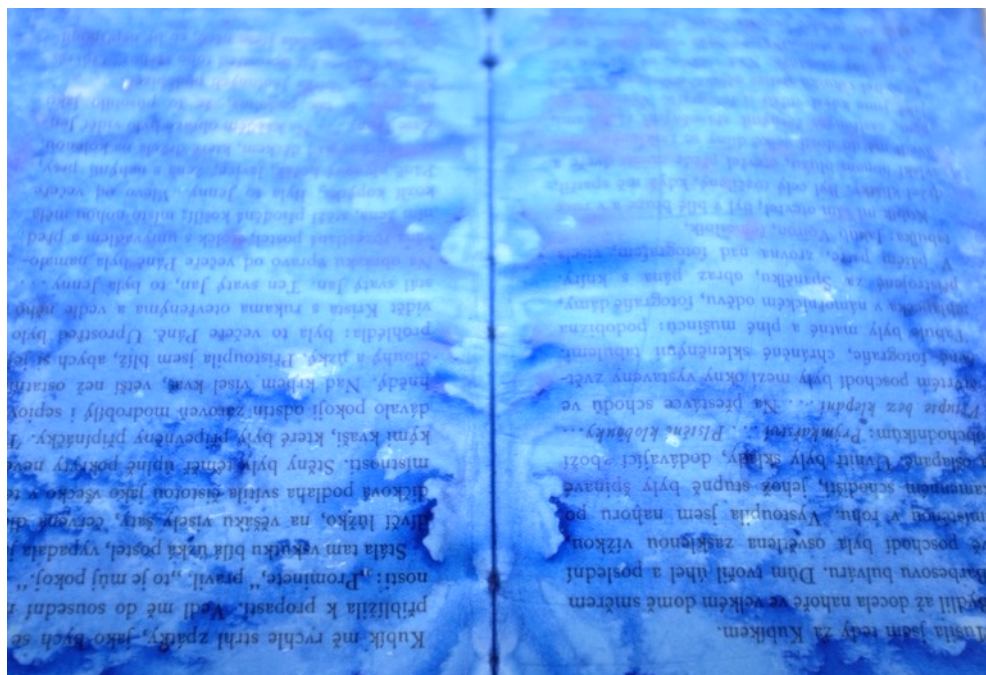
Obrázek 85 - Neobyčejné knihy, proces tvorby

- d) Žáci dokončí své autorské knihy a dalším úkolem pro ně bude najít ve třídě nebo někde ve škole místo, kde vytvoří fotodokumentaci svého díla.

Přinesla jsem do hodiny svůj fotoaparát a postupně jsme společnými silami nafotili hotové knihy. Možnost práce s foťákem žáky zaujala a každý si chtěl focení vyzkoušet.



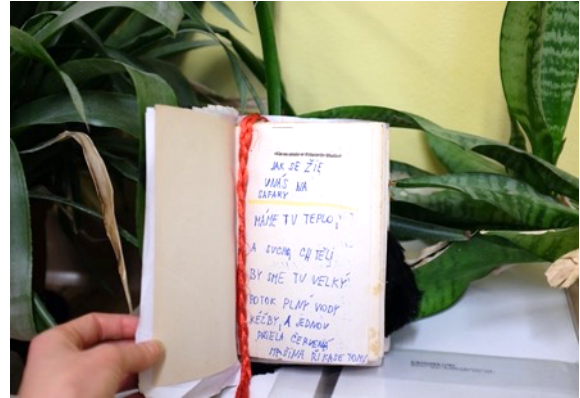
Obrázek 86 - Neobyčejné knihy, proces tvorby



Obrázek 87 - Neobyčejné knihy



Obrázek 89 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 88 - Neobyčejné knihy, finální



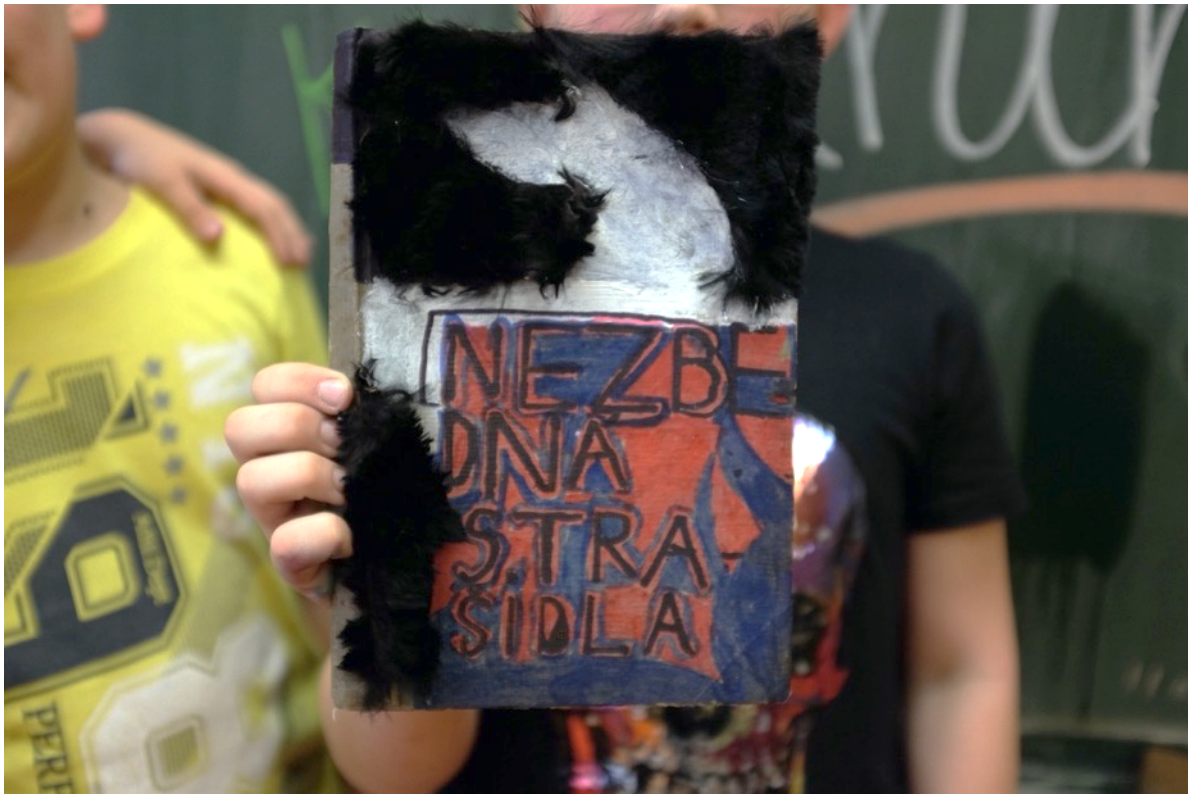
Obrázek 92 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 91 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 90 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 93 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 94 - Neobyčejné knihy, finální



Obrázek 95 - Neobyčejné knihy, finální

- e) Po úklidu se všichni přesunou do kruhu na koberec a zbytek hodiny je věnován prezentaci a reflexi. Všichni žáci předvedou ostatním své výtvary. Pokusí se popsat svůj koncept a volbu materiálů, barev atd. Probíhá diskuze nad tím, co je na celém bloku zaujalo. Např.: *Jaká činnost pro vás byla nejnáročnější a proč? Co vám šlo od ruky? Co vás nejvíc bavilo? Co byste ocenili na knihách svých spolužáků? Co byste ocenili na svém díle? Jaké máte právě teď pocity? Dokážete je popsat? Chtěli byste si někdy vyzkoušet výrobu knihy? Atd.*

Závěr hodiny probíhal v pozitivním duchu. Žáci pozitivně hodnotili téměř všechny aktivity a byli schopni ocenit práci svých spolužáků. Najít pozitiva na svém vlastním díle pro ně bylo náročnější, jak už to při sebehodnocení bývá, i tuto aktivitu ale nakonec zvládli všichni. Ve třetí třídě byl i jeden žák s paní asistentkou, který zvládal pracovat bez větších problémů. Měla jsem radost, že koncepce zahrnuje všechny bez rozdílu a každý se mohl kreativně projevit po svém, aniž by mezi sebou žáci museli soutěžit. To bylo mým cílem.

5.5 Závěrečná reflexe

Po „náslechu“ v hodinách výtvarné výchovy v těchto třídách s učitelkou, která tyto třídy běžně učí, jsem odcházela domů demotivovaná, zklamaná a frustrovaná. Výuka VV probíhala frontálně a již od samého začátku pedagožka zastrašovala děti a vyhrožovala jim trestem, protože nebyli všichni vzorně nachystaní atd. Cítila jsem se zoufale a měla jsem pocit, že není možné přinést svoji vlastní koncepci, protože bych rozbila „starý dobrý“ systém. Nakonec jsem se vzchopila a rozhodla se, i přes strach, který se ve mně usadil, provést výuku po svém a obohatit žáky co nejvíc to bude možné. Bylo náročné stát si v ten moment za svým a prosadit *nevšední přístup*, který ve skutečnosti spočíval zejména v podpoře tvořivého myšlení, což je, dle mého názoru, základ.

Toto rozhodnutí přineslo ovoce. Nebylo možné přehlédnout nadšené pohledy dětí, které se ve třídě plně pracovního nepořádku pustily do látek a barev a zapojovaly u práce všechny smysly. Podařilo se nám vytvořit si příjemnou atmosféru. Cítila jsem se bezpečně a uvolněně a troufám si tvrdit, že žáci také. Jejich komunikace byla upřímná a otevřená a z jejich reflexe bylo zjevné, že je práce obohatila a hlavně, že měli ze sebe a svého výtvaru radost.

5.6 Organizace výstavy – nerealizovaná část

Časová kapacita praxe nebyla tomuto kroku nakloněna, tudíž nedošlo k jeho realizaci, pro úplnost možnost exhibice zmiňuji, neboť se domnívám, že poskytnou svoje dílo veřejnosti a sdílet tak sám sebe je podstatná součást uměleckého procesu.

Žáci by si mohli naplánovat vlastní výstavu například někde v prostorách školy. Společně s učitelem (dalšími učiteli, rodiči, ...) by měli za úkol následující:

- a) vymyslet, kde se exhibice bude konat
- b) upravit prostor tak, aby působil jako galerie
- c) nainstalovat svoje autorské knihy, vytvořit k nim popisy
- d) vymyslet název výstavy
- e) naplánovat událost
- f) vyrobit plakáty a rozvěsit je po škole
- g) pozvat návštěvníky
- h) zařídit občerstvení, hudbu atd.

Vnímám exhibici jako podstatnou fázi v procesu dětské tvorby, která je často opomíjena, přičemž taková akce může přinést žákům pocit zadostiučinění, že jejich tvorba neslouží pouze k tomu, aby ji časem vyhodili do koše.

5.7 Náměty pro další práci s tematikou autorské knihy

Pro další seznamování s knihou jako objektem bych navrhovala postupovat v prozkoumávání papírového materiálu, například tvorbou ručního papíru, která by mohla vést až k výrobě vlastní knihy/sešitu. Žáci by se naučili recyklovat papír, přidávat do něho další přírodní ingredience a na závěr by se naučili správně sešít listy k sobě. Do této tematiky bych jednoznačně zahrнула různé exkurze do tiskařských a grafických dílen, kde by se děti mohly podívat, jak vypadá proces vzniku knihy.

Mezi další náměty bychom mohli zařadit *obsahovou stránku dětské autorské knihy* a propojit tímto literaturu a výtvarnou tvorbu po vzoru praktického výstupu této diplomové práce.

6 Závěr

V teoretické části práce jsem propojila svoje dva obory (český jazyk a výtvarná tvorba) a zaměřila se na stručné zmapování oblasti poezie pro dospívajícího čtenáře nejen z hlediska básnické produkce ale i kvality pedagogického přístupu. Z mnohých zdrojů vyplývá, že pubescentní čtenář svým přístupem k poezii „odrazuje“ jak umělce, tak učitele a ve srovnání s široce zmapovanou sférou dětské literatury je poezie pro mládež téměř „pole neorané“, tudíž bych navrhovala její další zkoumání.

Na výše zmíněné reakci praktickým výstupem DP – básnickou sbírkou (nejen) pro adolescenty, ve které jsem se snažila o propojení s žánrem autorské knihy a o citlivou snahu porozumět čtenáři ve věku cca od dvanácti let. Mým cílem bylo nezanevřít na toto naprosto podstatné vývojové období a přinést alternativu, která bude ke čtenáři přistupovat s pochopením a respektem. Obsah sbírky i její grafické zpracování prostupují témata pro dané věkové období obecně zásadní, zároveň předávají velmi niternou výpověď, která vychází z osobních prožitků a vzpomínek.

Knihy vznikla, aby zaplnila mezeru v literární produkci. Není ale zatím jednoznačné, jak na ni bude reagovat čtenář, na kterého cílí. Pro přínos zkoumané problematiky by bylo vhodné se dále zaměřit na reakce recipientů, jež se sbírkou přijdou do styku.

V didaktické části popisují a reflektují zkušenost z praxe. Vytvořila jsem výtvarnou řadu pro žáky druhé a třetí třídy – *Neobyčejné knihy*, kde se děti seznamují s knihou jako objektem a vytváří vlastní autorskou knihu recyklací publikací určených k likvidaci. V kontextu práce tato řada předchází věkovému období, na které se zaměřuji a upozorňuje na podstatu budování vztahu ke knihám již od útlého věku.

7 Seznam knižních zdrojů

- 1) ČEŇKOVÁ, Jana, Naděžda SIEGLOVÁ a Kateřina DEJMALOVÁ. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 807367095X.
- 2) HACHENBURG, Hanuš, MAŠEK, Filip, Daniel PRAŽÁK a František TICHÝ, ed. *Hned vedle bílá barva mráčků: The white color of the clouds right alongside : Terezín 1943*. V Praze: Baobab, 2013. ISBN 978-80-87060-81-0.
- 3) HACHENBURG, Hanuš, MAŠEK, Filip, Daniel PRAŽÁK a František TICHÝ, ed. *Hned vedle bílá barva mráčků: The white color of the clouds right alongside : Terezín 1943*. V Praze: Baobab, 2013. ISBN 978-80-87060-81-0.
- 4) HOMOLOVÁ, Kateřina. *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-641-3 .
- 5) LUKEŠOVÁ, Milena. *Big beat a aritmetika, aneb, Kostkovaný ideály*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967.
- 6) PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1
- 7) RAY, Scheila a Peter HUNT, ed. *International companion encyclopedia of children's literature*. London: Routledge, 1996c, xv, 923 s. ISBN 0415088569. str. 18-27, přeloženo z anglického originálu.
- 8) RENOTIÈRE, Gina, ed. *Fenomén Ateliér papír a kniha: autorské knihy a objekty studentů J.H. Kocmana = The phenomenon of the Paper and Book Atelier : artists' books and objects by J.H. Kocman's students*. Přeložil Matthew SWENEY, přeložil Bob HÝSEK. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, [2016]. ISBN 978-80-88103-18-9.
- 9) SULOVSKÁ, Jarmila. Zpráva o stavu poezie na českých školách. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na ZŠ*. Olomouc: UP, 2009. s. 328–331. ISBN 978-80-244-2240-4.
- 10) THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6. str. 414
- 11) TOMAN, J. Konstanty a proměny moderní české poezie pro děti. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2008. 271 s.
- 12) TOMAN, J. Trivialita a kýč v české poezii pro děti. In *Proměny literatury pro mládež – vstup do nového tisíciletí*. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2002. s. 22–27.
- 13) URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. V Olomouci: Votobia, 2004. 457 s. ISBN 80-7220- 185-9.
- 14) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- 15) VALA, Jaroslav. K tematické a formální rozmanitosti studentské poezie. In *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010, s. 111– 119. ISBN 978-80-86807-62-1.
- 16) VALA, Jaroslav. *Poezie, studenti a učitelé: recepce, interpretace, výuka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 271 s. Odborná publikace. ISBN 978-80-244- 3922-8.

8 Seznam elektronických zdrojů

- 1) Archiv přírodní školy: Knihy a publikace. *Prirodniskola.cz* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <http://www.archiv.prirodniskola.cz/knihy-publikace/hned-vedle-bila-barva-mracku.html>
- 2) Archiv přírodní školy: Knihy a publikace. *Prirodniskola.cz* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <http://www.archiv.prirodniskola.cz/knihy-publikace/hned-vedle-bila-barva-mracku.html>
- 3) Baobab: Události: Nejkrásnější knihy roku 2013. *Baobab-books.net* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/blog/nekrasnejsi-knihy-2013-z-baobabu>
- 4) BARTOŠOVÁ, Hana. Kniha 20. století. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/kniha-20-stoleti--85/>
- 5) BÍLEK, L. Experiment jako program v české poezii šedesátých let. Poetika programu, program poetiky [online]. c2007. Edičně připravili Stanislava Federová, Jan Hejk a Alice Jedličková. [cit. 2011-01-16]. Dostupné z: http://www.almanachwagon.cz/_pdf/wagon_07_III.pdf.
- 6) BROZMAN, Dušan. Štěpán Grygar: Profil. *Artantiques.cz* [online]. červen 2018 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.artantiques.cz/stepan-grygar>
- 7) Evropská autorská kniha: Výstavy. *Artmap.cz* [online]. [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.artmap.cz/evropska-autorska-kniha/>
- 8) FALTÝNEK, Vilém. Milena Lukešová, tichá, sympaticky zarputilá dáma. *Radio.cz* [online]. 10.8.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/milena-lukesova-ticha-sympaticky-zarputila-dama-8593298>
- 9) GABAL, I., VÁCLA VÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. Jak čtou české děti [online]. 2002 [cit. 2011-20-07]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/documents/ctenari-final.pdf>.
- 10) HELLER, Jiří. Kuščynskij Taras: O autorovi. *World Webphoto Gallery* [online]. 3. 5. 2002 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <http://www.wwg.cz/vystavy-cz-autoru/kuscynskij-taras>
- 11) Julie Kačerovská: Autorská kniha ve sbírce i online: Program. *Muo.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/kalendar/julie-kacerovska-autorska-kniha-ve-sbirce-i-online--1868/>
- 12) KAČEROVSKÁ, Julie. Autorská kniha: Definice. *Papirakniha.info* [online]. [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://www.papirakniha.info/autorska-kniha-1>
- 13) Knihy: Hned vedle bílá barva mráčeků CZ/ENG. Baobab [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/hned-vedle-bila-barva-mracku-czeng?v=15376>
- 14) Knihy: Hned vedle bílá barva mráčeků CZ/ENG. Baobab [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/hned-vedle-bila-barva-mracku-czeng?v=15376>
- 15) KOUBA, Karel a Pavel KOŘÍNEK. NEREZIGNOVAT A TVOŘIT: S Jurajem Horváthem o slibné budoucnosti dětské knihy. In: *A2 kulturní čtrnáctideník* [online]. 04/2014 [cit. 2021-5-31]. ISSN ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/4/nerezignovat-a-tvorit>
- 16) KOUBA, Karel a Pavel KOŘÍNEK. NREZIGNOVAT A TVOŘIT: S Jurajem Horváthem o slibné budoucnosti dětské knihy. In: *A2 kulturní čtrnáctideník* [online]. 04/2014 [cit. 2021-5-31]. ISSN ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/4/nerezignovat-a-tvorit>
- 17) KOUBEK, Petr. Jak učit žáky (číst) poezii. Metodický portál: Články [online]. 06. 06. 2011, [cit. 2021-05-26]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/11557/JAK-UCIT-ZAKY-CIST-POEZII.html>. ISSN 1802-4785
- 18) Listování. Moderní knižní kultura ze sbírek Muzea umění Olomouc: Tisková zpráva. *Artalk.cz* [online]. 14. 6. 2016 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/06/14/tz-listovani-moderni-knizni-kultura-ze-sbirek-muzea-umeni-olomouc/>

- 19) Milena Lukešová: *Knihy*. *Databazeknih.cz* [online]. 30.7.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/milena-lukesova-612?orderBy=roo&filtr=&id=1>
- 20) MUKAŘOVSKÝ, Jan. Mezi poesíí a výtvarnictvím. *Slovo a slovesnost* [online]. 1941, 7(1), 1-16 [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=368>
- 21) Nakladatelství Meander. *Meander.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.meander.cz>
- 22) Petr Voit, Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století, Praha 2006. Dostupné z: [https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Pap%C3%ADr_\(technologie\)](https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Pap%C3%ADr_(technologie))
- 23) POETRY FOUNDATION: Teens. *Poetryfoundation.org* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/learn/teens>
- 24) Poets.org: Poetry for teens. *Poetryfoundation.org* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://poets.org/poetry-teens>
- 25) RENOTIÈRE, Gina. At' žije kniha!: aktualita. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/at-zije-kniha--1468/>
- 26) RENOTIÈRE, Gina. At' žije kniha!: aktualita. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/at-zije-kniha--1468/>
- 27) RENOTIÈRE, Gina. Autorská kniha: sbírky. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/autorska-kniha--83/>
- 28) Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledat=&heslo=úleva&sti=EMPTY&where=hesla&substr=no>
- 29) ŠUBRTOVÁ, Milena. Albatros. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2013 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1664>
- 30) Urbanová, S. *Metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 1999. *Baobab: Seznam knih*. [online]. [cit. 3.9.2009]. Dostupné na WWW: <http://www.baobab-books.net/knihy.php>
- 31) Zemřela autorka dětských knížek. *Hradecký.deník.cz* [online]. 30.7.2008 [cit. 2021-6-2]. Dostupné z: https://hradecky.denik.cz/kultura_region/zemrela-autorka-detskych-knizek20080730.html
- 32) Zlatá stuha. *Zlatastuha.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs>

9 Seznam obrázků

Pokud není uvedeno jinak, autorkou fotografií je Ludmila Slížová.

OBRÁZEK 1, 2 - DRUHÉ VYDÁNÍ KNIHY **HNEDE VEDLE BÍLÁ BARVA MRÁČKŮ**.....16

zdroj: Archiv přírodní školy: Knihy a publikace. *Prirodniskola.cz* [online]. [cit. 2021-6-1].

Dostupné z: <http://www.archiv.prirodniskola.cz/knihy-publikace/hned-vedle-bila-barva-mracku.html>

OBRÁZEK 3 - UKÁZKA BÁSNĚ BUDOUCNOST17

OBRÁZEK 4 - UKÁZKA ILUSTRACE18

OBRÁZEK 5 – ŽLUTÁ OBÁLKA S UMĚLECKÝM PODPÍSEM HANUŠE HACHENBURGA.....18

OBRÁZEK 6 – UKÁZKA VAZBY19

OBRÁZEK 7 - DETAIL.....19

OBRÁZEK 8 – GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ KNIHY19

OBRÁZEK 9 - FOTOGRAFIE TEREZÍNSKÝCH DĚTÍ20

OBRÁZEK 10 - DETAIL (HH)20

OBRÁZEK 11 – BIG BEAT A ARITMETIKA, OBÁLKA.....21

OBRÁZEK 12 - BIG BEAT A ARITMETIKA, PŘEBAL22

OBRÁZEK 13 - BIG BEAT A ARITMETIKA, UKÁZKA BÁSNÍ.....23

OBRÁZEK 14 - BIG BEAT A ARITMETIKA, PŘEBAL24

OBRÁZEK 15 - BIG BEAT A ARITMETIKA, PŘEDSÁDKA24

OBRÁZEK 16 - BIG BEAT A ARITMETIKA,ILUSTRACE.....24

OBRÁZEK 17 - BIG BEAT A ARITMETIKA, PŘEDSÁDKA24

OBRÁZEK 18 - NAHEJ V TRNÍ, PŘEBAL.....25

OBRÁZEK 19 - NAHEJ V TRNÍ, UKÁZKA BÁSNĚ.....26

OBRÁZEK 20 - NAHEJ V TRNÍ, GRAFIKA NA DESKÁCH26

OBRÁZEK 21 - NAHEJ V TRNÍ, PŘEDSÁDKA26

OBRÁZEK 22 - NAHEJ V TRNÍ, DETAIL ILUSTRACE.....27

OBRÁZEK 23 - NAHEJ V TRNÍ, DETAIL ILUSTRACE.....27

OBRÁZEK 24 - NAHEJ V TRNÍ, DETAIL ILUSTRACE.....27

OBRÁZEK 25 - KAREL SCHULZ. DÁMA U VODOTRYSKU,UMĚLECKÉ ZPRACOVÁNÍ: J.ŠTÝRSKÝ, TOYEN29

zdroj obrázků 25 - 33: MUO: Sbirky - Knihy. *Muo.cz* [online]. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z:

<https://www.muoz.cz/sbirky/knihy--41/>

OBRÁZEK 26 - APOLLINAIRE GUILLAME, PÁSMO, UMĚLECKÉ ZPRACOVÁNÍ: J. ČAPEK29

OBRÁZEK 27 - TÓTH, DEZIDER (MONOGRAMISTA T.D.).....	30
OBRÁZEK 28 - KNÍŽÁK, MILAN.....	30
OBRÁZEK 29 - HAVLÍK, VLADIMÍR.....	30
OBRÁZEK 30 - PAULÍKOVÁ, SLÁVKA.....	30
OBRÁZEK 31 - WARHOL, ANDY.....	31
OBRÁZEK 32 -	31
OBRÁZEK 33 - ROTH, KARL-DIETRICH.....	31
zdroj obrázků 33-40: RENOTIÈRE, Gina, ed. Fenomén Ateliér papír a kniha: autorské knihy a objekty studentů J.H. Kocmana = The phenomenon of the Paper and Book Atelier : artists' books and objects by J.H. Kocman's students. Přeložil Matthew SWENEY, přeložil Bob HÝSEK. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, [2016]. ISBN 978-80-88103-18-9	
OBRÁZEK 34 - JULIE KAČEROVSKÁ *1985 NÁZEV: STRUKTURA ROVINY.....	33
OBRÁZEK 35 - JULIE KAČEROVSKÁ *1985 NÁZEV: KRAJINA PAPIŘU.....	33
OBRÁZEK 36 - ANDREA NEDBÁLKOVÁ, ROZ. BRAUNOVÁ *1982 NÁZEV: MEZI LISTY II.	33
OBRÁZEK 37 - VERONIKA KOPEČKOVÁ *1977 NÁZEV : SETKÁNÍ – KNIHA JAKO PROSTOR SDĚLENÍ	33
OBRÁZEK 38 - BARBORA BŘINKOVÁ, ROZ. JURÁČKOVÁ *1986 NÁZEV: NÁHRADNÍ KRAJINA.....	34
OBRÁZEK 39 - KATEŘINA ZEMANOVÁ, ROZ. VALÁŠKOVÁ *1986 NÁZEV : KRONIKA MELANCHOLIE	34
OBRÁZEK 40 - KATEŘINA ZEMANOVÁ, ROZ. VALÁŠKOVÁ *198 NÁZEV: KNIHA NA SEBE.....	34
OBRÁZEK 41 - SBÍRKA UŽ FAKT UF.....	38
OBRÁZEK 42.....	49
OBRÁZEK 43 - NÁČRT	50
OBRÁZEK 44 - NÁČRT	51
OBRÁZEK 45 - NÁČRT	51
OBRÁZEK 46 - NÁČRT	51
OBRÁZEK 47 - NÁČRT	51
OBRÁZEK 48 - ČERVENÁ ILUSTRACE.....	52
OBRÁZEK 49 - ČERVENÁ ILUSTRACE.....	52
OBRÁZEK 50 - ČERVENÁ ILUSTRACE.....	53
OBRÁZEK 51 - ILUSTRACE ČERNOU TUŽÍ	53
OBRÁZEK 52 - ILUSTRACE ČERNOU TUŽÍ	53
OBRÁZEK 53 - MOŘE (FARO BEACH), 2019.....	54
OBRÁZEK 54 – RUKA (OLOMOUC), 2021	54
OBRÁZEK 55 - SLZA (OLOMOUC), 2021	54
OBRÁZEK 56 - SALINIŠTĚ (FARO), 2019.....	54

OBRÁZEK 57 - INSTALACE Z VÝSTAVY STUDENTŮ OBORU VISUAL ARTS (FARO), 2019.....	54
OBRÁZEK 58 - KOPR II (OLOMOUC), 2021	55
OBRÁZEK 59 - KOPR I (OLOMOUC), 2021	55
OBRÁZEK 60 - VAZBA	55
OBRÁZEK 61 - KOPTSKÁ VAZBA	55
OBRÁZEK 62 - GRAFICKÉ PAPIRY, VZORNÍK	55
OBRÁZEK 63.....	56
Obrázek 63 - 76 Fotodokumentace knihy	
OBRÁZEK 77 - NEOBYČEJNÉ KNIHY.....	63
OBRÁZEK 78 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, AKTIVIZACE.....	68
OBRÁZEK 79 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, AKTIVIZACE.....	68
OBRÁZEK 80 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, PROCES TVORBY	71
OBRÁZEK 81 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, MATERIÁL	71
OBRÁZEK 82 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, PROCES TVORBY	71
OBRÁZEK 83 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, PROCES TVORBY	72
OBRÁZEK 84 - NEOBYČEJNÉ KNIHY.....	72
OBRÁZEK 85 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	73
OBRÁZEK 86 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	73
OBRÁZEK 87 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	73
OBRÁZEK 88 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	73
OBRÁZEK 89 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	73
OBRÁZEK 90 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	74
OBRÁZEK 91 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	74
OBRÁZEK 92 - NEOBYČEJNÉ KNIHY, FINÁLNÍ	74

10 Anotace

Jméno a příjmení, titul:	Ludmila Sližová, Bc.
Katedra nebo ústav:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	akad. soch. Tomáš Chorý, ArtD.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Autorská kniha
Název v angličtině:	Artist's book
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na tvorbu autorské básnické sbírky pro dospívajícího čtenáře. Teoretická část pojednává o situaci literární produkce poezie pro mládež v kontextu kvality výuky poezie na druhém stupni ZŠ a charakterizuje adolescentního čtenáře. Praktická část popisuje vznik samotné sbírky – myšlenkový koncept, proces tvorby textů, ilustrací a výsledné podoby knihy. Didaktická část obsahuje výtvarnou řadu pro žáky prvního stupně, jež se zaměřuje na tvorbu autorských knih recyklací publikací určených k likvidaci.
Annotation:	This Master's thesis focuses on creating artist's poetry collection for adolescent readers. The theoretical part deals with literary production situation of poetry for adolescents in context of poetry teaching quality in upper primary school and it also characterizes a typical adolescent reader. The practical part describes a poetry collection creation – the thought process, the text creating process, the illustrations, and the final form of the collection. The didactical part contains an art set for upper primary school pupils which is used for artist's book creating by recycling of discarded to-be-disposed publications.
Klíčová slova:	Poezie, autorská kniha, adolescence, apoetický věk, sbírka, ilustrace, fotografie, tvůrčí psaní
Key words:	Poetry, artist's book, adolescence, nonpoetic age, collection, illustration, photography, creative writing
Přílohy:	1 CD
Rozsah:	84 stran
Jazyk práce:	český